

Құрылымы күрделі теңдеулер

КАСЫМОВА АРДАК ТАЛГАТБЕКОВНА

Алматы облысы Ақсу ауданы Кеңжыра орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Пәні: Математика Бөлімі: Өнер «Әдебиет» Күні:	Мектеп: Мұғалімнің аты-жөні: Сынып: 3
Сабақ тақырыбы:	Құрылымы күрделі теңдеулер
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары	3.2.2.2 2 көбейту мен бөлуге берілген $x:8=9$; $51:x=17$; $23 \cdot x=46$ түріндегі қарапайым теңдеулерді, құрылымы күрделі $x \cdot (25:5)=60$; $(24 \cdot 3):x=6$; $x: (17 \cdot 2)=2$; $k+124:4=465$ түріндегі теңдеулерді шешу
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар: көбейту мен бөлуге берілген $x:8=9$; $51:x=17$; $23 \cdot x=46$ түріндегі қарапайым теңдеулерді; құрылымы күрделі $x \cdot (25:5)=60$; $(24 \cdot 3):x=6$; $x: (17 \cdot 2)=2$; $k+124:4=465$ түріндегі теңдеулерді шеше алады Көптеген оқушылар: құрылымы күрделі теңдеулерді шешуді, сол жақ бөлігін қарапайым түрге келтіруді түсіндіру, белгісіз компоненттерді атау, белгісіз компоненттерді табу ережелерін айта алады Кейбір оқушылар: оң жағы да және сол жағы да күрделірек теңдеулерді шеше алады
Бағалау критерийлері	көбейту мен бөлуге берілген $x:8=9$; $51:x=17$; $23 \cdot x=46$ түріндегі қарапайым теңдеулерді; құрылымы күрделі $x \cdot (25:5)=60$; $(24 \cdot 3):x=6$; $x: (17 \cdot 2)=2$; $k+124:4=465$ түріндегі теңдеулерді шешеді. құрылымы күрделі теңдеулерді шешуді, сол жақ бөлігін қарапайым түрге келтіруді түсіндіру, белгісіз компоненттерді атау, белгісіз компоненттерді табу ережелерін айтады. оң жағы да және сол жағы да күрделірек теңдеулерді шешеді.
Тілдік мақсаттар	Оқушылар игереді: Құрылымы күрделі теңдеулер шешуді түсіндіру, сол жақ бөлігін қарапайым түрге келтіру, белгісіз компонентті атау, белгісіз компонентті табу ережесін біледі. Пәндік лексика және терминология: көбейту мен

	<p>бөлуге берілген қарапайым теңдеулер, құрылымы күрделі теңдеулер. Диалог/жазу үшін пайдалы сөздердің жиынтығы Талқылау: –Егер теңдеу күрделендірілген болса, не істеу қажет? –«Өрнекті жеңілдету» дегенді қалай түсінесің? –Құрылымы күрделі теңдеуді қалай тексеруге болады? Жазу: Теңдеуді шешуді және оны тексеруді жазу.</p>	
Құндылықтарды дамыту	Еңбексүйгіштікке баулу, адамгершілікке тәрбиелеу	
Пәнаралық байланыстар	Әдебиеттік оқу, көркем еңбек	
АКТ қолдану дағдылары	Интернет-ресурстар, дерекқордан және интернеттен сабаққа қатысты ақпаратты іздеу; аудио жазба,	
Бастапқы білім	Топқа бөлуге арналған парақшалар, интерактивті тақта, жұмыс дәптері, қалам мен түрлі түсті қарындаш, стикер, видеоматериалдар., постер, кері байланыс парағы т.б	
Сабақ барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс- әрекет	Ресурстар
Сабақтың басы	<p>Психологиялық дайындық Музыкалық серпіліс Топқа бөлу Сөз өнерінің майталмандары, қазақтың билерінің айтқан шешендік сөздері арқылы топқа бөлу. I топ. Төле би ауылы II топ. Қазыбек би ауылы III топ Әйтеке би ауылы Сабақтың мақсатымен таныстыру. <i>Көбейту мен бөлуге берілген қарапайым және құрылымы күрделі теңдеулерді шешіп үйренеміз.</i></p>	<p>Аудио жазба мр3, Топ атаулары, Нақыл сөздер</p>

<p>Сабақтың ортасы</p> 	<p>Жаңа сабақ. Ұжымдық жұмыс. 1-тапсырма. Есептеулерді орындасаң, балалардың қайсысы кітапханаға неше рет барғанын білетін боласың.</p> <p>Әлия $18 * 2 = 36$ $36 : 12 = 3$ $3 * 20 = 60$ Дәулет $360 : 6 = 60$ $60 : 20 = 30$ $30 * 30 = 900$ Марат $360 : 3 = 120$ $120 : 60 = 20$ $20 * 38 = 760$ Әсел $280 : 10 = 28$ $28 : 2 = 14$ $14 * 10 = 140$</p> <p>Дескриптор: -амалдарды орындайды Бағалау: мадақтау арқылы</p> <p>2- тапсырма. Теңдеуді қалай шешуге болатынын түсіндір. Оң және сол жақ бағандардағы теңдеулерді салыстыр. Олардан қандай айырмашылық пен ұқсастықты байқауға болады?</p> <table border="1" data-bbox="391 1070 1133 1458"> <tr> <td>$X * 30 = 210$</td> <td>$X * (5 * 6) = 210$</td> </tr> <tr> <td>Теңдеуді шешеміз:</td> <td>$X * (5 * 6) = 210$</td> </tr> <tr> <td>$X * 30 = 210$</td> <td>$X * 30 = 210$</td> </tr> <tr> <td>$X = 210 : 30$</td> <td>$X = 210 : 30$</td> </tr> <tr> <td>$X = 7$</td> <td>$X = 7$</td> </tr> <tr> <td>$7 * 30 = 210$</td> <td>$7 * 30 = 210$</td> </tr> <tr> <td>$210 = 210$</td> <td>$210 = 210$</td> </tr> </table> <p>Мұндай теңдеулерді шешу үшін қосымша есептеулерді орындап, алдымен оларды ықшамдап алу қажет.</p> <table border="1" data-bbox="402 1630 1134 1682"> <tr> <td></td> <td></td> </tr> </table> <p>Дескриптор: 1. құрылымы күрделі теңдеулерді ықшамдайды; 2. теңдеудің түбірін табады 3. кестеден тыс жағдайда көбейту мен бөлуді ауызша орындайды Бағалау: смайликтер арқылы</p>	$X * 30 = 210$	$X * (5 * 6) = 210$	Теңдеуді шешеміз:	$X * (5 * 6) = 210$	$X * 30 = 210$	$X * 30 = 210$	$X = 210 : 30$	$X = 210 : 30$	$X = 7$	$X = 7$	$7 * 30 = 210$	$7 * 30 = 210$	$210 = 210$	$210 = 210$			<p>Оқулық пен жұмыс</p> <p>Интер белсенді тақта</p> <p>Смайлик тер</p> <p>Тапсырма парақшасы</p>
$X * 30 = 210$	$X * (5 * 6) = 210$																	
Теңдеуді шешеміз:	$X * (5 * 6) = 210$																	
$X * 30 = 210$	$X * 30 = 210$																	
$X = 210 : 30$	$X = 210 : 30$																	
$X = 7$	$X = 7$																	
$7 * 30 = 210$	$7 * 30 = 210$																	
$210 = 210$	$210 = 210$																	

	3-тапсырма. Топтық жұмыс.			
	I топ	II топ	III	
	топ			Бағдар шамдар
	$X*(25:5)=350$	$(40*3):x=6$	$x:$	
	$(15*2)=3$		$x: 30$	
	$X * 5 =350$	$120 : x = 6$	$x =30$	
	$X =350 : 5$	$x =120 : 6$	$x =30$	
	$* 3$			
	$X =70$	$x =20$	x	
	$=90$			
	$70 * (25:5)=350$	$(40*3):20= 6$	$90 : (15 * 2)$	
	$=3$			
	$350 =350$	$6 =6$	$3 =3$	
	$k+120 :4=150$	$25:5*x=450$		
	$c*50*2=500$			Интер белсенді
	$k+30=150$	$5 *x=450$	$c* 100=500$	белсенді
	$k=150-30$	$x= 450 :5$	$c= 500 :$	тақта,
	100			тапсыр
	$k= 120$	$x= 90$	$c= 5$	ма парақ
	$120+120:4=150$	$25:5*90=450$	$5*50*2 =$	шасы,
	500			сандық
	$150=150$	$450 = 450$	$500 = 500$	ша
	Дескриптор:			
	4. құрылымы күрделі теңдеулерді ықшамдайды;			
	5. теңдеудің түбірін табады			
	Бағалау: бағдаршам арқылы			
	Сергіту сәті			
	<i>Тірек-қимыл аппараттары арқылы цифрларды салу.</i>			Интер
	4-тапсырма			белсенді
	<i>Жауаптарын сандықтан тап.</i>			тақта
	$A) 12 * 2 =24 \quad 12 * 4 = 48 \quad 350 : 5 = 70$			
	$600 : 300 = 2 \quad 48 : 2 = 24 \quad 600 : 20 = 30$			Тапсыр
	$140 : 20 = 7 \quad 7 * 12 = 84 \quad 48 : 4 = 12$			ма
	Ә) Осындай 6 мысал құрастыр.			парақша
	Дескриптор:			сы
	➤ <i>Амалдарды орындайды</i>			
	➤ <i>Жауабын сандықшадан табады</i>			
	Бағалау: бармақ арқылы			
	5-тапсырма:			

	<table border="1" style="margin-bottom: 10px;"> <tr> <td style="text-align: center;">810</td> <td style="text-align: center;">:</td> <td style="text-align: center;">9</td> </tr> </table> <table border="1" style="margin-bottom: 10px;"> <tr> <td style="text-align: center;">90</td> <td style="text-align: center;">*</td> <td style="text-align: center;">5</td> </tr> </table> <table border="1" style="margin-bottom: 10px;"> <tr> <td style="text-align: center;">450</td> </tr> </table> <p><i>Дескриптор:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Амалдарды орындайды</i> ➤ <i>Шешуін табады</i> ➤ <i>Жауабын жазады</i> <p>Бағалау: шапалақ арқылы 6-тапсырма. Топтық жұмыс. <i>Қабырғалары 4 см және 3 см болатын тіктөртбұрыш сыз. Оның периметрі мен ауданын тап.</i></p> <p>7-тапсырма. Жұптық жұмыс. <i>Бос орындарды толтыр</i></p> <p><i>Дескриптор:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Белгісіз сандарды анықтайды</i> ➤ <i>Амалдарды орындайды</i> <p>Бағалау: мадақтау арқылы <i>Үйге тапсырма: 23-бет. 4 (ә) нұсқасы</i></p>	810	:	9	90	*	5	450	 <p>Интербе лсенді тақта Тапсырм а парақша сы</p>
810	:	9							
90	*	5							
450									
<p>Сабақтың соңы</p>	<p>««иә» және «жоқ»» ойыны</p> <p>-бөліндінің мәнін тез таңдау үшін, бөлгіштің соңғы цифрына назар аудару керек.</p> <p>-480:4=140-қа.</p> <p>-қалдық қашанда бөлгіштен кіші болуы тиіс.</p> <p>-700:5=100-ге</p> <p>-тиімді есептеу үшін көбейті мен бөлудің қасиеттері қолданылады.</p> <p>5:8=0 (қалд5)</p> <p>12*11=132</p> <p>Кері байланыс</p> <p>«Нысананы таңда» әдісі</p> <p>Жасыл- түсіндім</p> <p>Сары- толық түсінбедім</p> <p>Қызыл-түсінбедім</p>	<p>Интербе лсенді тақта</p> <p>Нысана, түйреуіш тер</p>							

№ G00050 25.10.2021 ж

Природа зимой

ЛЕПЕС АЛМАГУЛ АБДУЛЛАКЫЗЫ

Алматы облысы, Ақсу ауданы, Кеңжыра ауылы

«Кеңжыра орта мектебі, МДШО»КММ. Орыс тілі пәнінің мұғалімі

Раздел: Климат и природа	
Школа:	
Дата:	ФИО учителя:
Класс: 5 класс	Количество присутствующих: отсутствующих: -
4 урок Тема «Природа зимой»	
Цели обучения:	
5.1.3.1- понимать основное содержание произведений фольклора и литературы/фрагментов, содержащих знакомые лексические и грамматические единицы, определять тему;	
5.1.4.1- определять основную мысль текста на основе вопросов;	
3.1- соблюдать орфоэпические нормы;	
Предполагаемый результат	Все учащиеся смогут:
	отличить предложения от связного текста; сравнивать тексты; правильно употреблять существительные с прилагательными; передавать события, соблюдая последовательность; находить в предложении прилагательные и записывать их;
	Большинство учащихся смогут:
	определить тему предложенных текстов и сформулировать основную мысль;

	<p>согласовывать имена прилагательные с именами существительными ; составлять постер на заданную тему;</p> <p>Некоторые учащиеся смогут: найти ключевые слова в тексте и составлять «толстые вопросы» к тексту; найти в тексте художественно-изобразительные средства; найти репродукции картин, посвященных осенней или зимней природе, русских и казахстанских художников, используя интернет-ресурсы;</p>	
Языковая цель	<p>Полиязычие:Текст-мәтін ;<i>буря бушевала</i> - здесь: была сильная буря;<i>рассвет</i> - тан, рауан; <i>пруд</i> - тоған <i>запоздалый</i> - слишком поздний <i>вереницей</i> - здесь: летят друг за другом цепью; Тема-тақырып</p> <p>Основные термины и словосочетания: <i>Заголовок-название; Основная мысль-главная мысль; Ключевые слова-опорные слова; Поздний ,поздно, опоздать ,опаздывать ,опоздание;мороз ,морозец ,морозный, морозно, мороженный , мороженое, заморозить, обморозить, отморозить.</i></p>	
Цель урока:	<p>Дать понятия о тексте, заголовке, ключевых словах, о составлении плана продолжать знакомить учащихся с произведениями поэтов и писателей, посвященными осени.</p>	
Привитие ценностей	<p>Ценности, основанные на любви к природе и эстетического восприятия окружающей среды</p>	
Межпредметные связи	<p>Взаимосвязь с предметами: русская литература, казахский язык ,ИЗО.</p>	
Навыки использования ИКТ	<p>Использование интерактивной доски</p>	
Предварительные знания	<p>Учащиеся имеют представление об устной и письменной форме речи.</p>	
Ход урока		
Этапы урока	Запланированная деятельность на уроке	Ресурсы

Начало урока	<ul style="list-style-type: none"> • Организационный момент. Психологический настрой. Прозвенел звонок веселый. Мы начать урок готовы. Будем слушать, рассуждать, И друг другу помогать. Учитель приветствует учащихся на трех языках: казахском, русском, английском. <p>II. Актуализация знаний. (К,И) Материал для самостоятельных наблюдений. Учитель предлагает прочитать и сравнивать два текста о белке. Скажите, чем они отличаются? В каком из них предложения связаны по смыслу? Г. Каждой группе дается задание. Прочитайте пример, данный в правой колонке. Докажите, что он является текстом. Определите его тему и сформулируйте основную мысль. Какие ключевые слова помогли вам? Пронумеруйте предложения. Можно ли поменять их местами? (Деятельность учащихся) Г. Каждая группа выполняет свое задание: 1 группа определяет какой из текстов является текстом, а какой предложениями, доказывая свою точку зрения; 2 группа озаглавит оба текста. 3 группа выделяет опорные слова и словосочетаний.</p>	Компьютер. Учебник
Середина урока	III. Изучение нового материала. Сравнительный анализ художественных текстов, данных в	Учебник. Часть 1. Стр 18

	<p>учебнике.</p> <p>К. Прочитайте текст и определите его основную мысль. Найдите предложение, которое не соответствует заголовку и основной мысли этого текста. Прочитайте текст без этого предложения.</p> <p>Прочитайте стихотворение Е. Трутневой. Определите его тему и основную мысль. Как бы вы озаглавили его? Найдите и выпишите ключевые слова, которые важны для раскрытия основной мысли.</p> <p>И Игра «Кто быстрее ответит?». Учитель предлагает поиграть игру «Кто быстрее ответит?»</p> <p>Ознакомление с теоретическим материалом. Учитель обращает внимание учащихся на теоретические сведения тексте, заголовке и структуре плана. Учащиеся читают термины, данные на полях учебника, при этом акцентируется внимание на постановку в них ударения.</p> <p>Физкультурная минутка</p> <p>IV.Закрепление изученного материала.</p> <p>К.Литературный диктант.</p> <p>К.Прочитайте. Обратите внимание на заголовки. Объясните значение слова <i>проказы</i>. Закончите последнее предложение текста. Запишите текст полностью.А как у К. Д. Ушинского заканчивается эта сказка?</p> <p>И Дополнить кластер. Учитель предлагает дополнить кластер,</p>	<p>Физкультурная минутка.</p> <p>По дорожке, по дорожке По дорожке, по дорожке Скачем мы на правой ножке. (<i>Подскоки на правой ноге.</i>)</p> <p>И по этой же дорожке Скачем мы на левой ножке. (<i>Подскоки на левой ноге.</i>)</p> <p>По тропинке побегим, До лужайки добежим. (<i>Бег на месте.</i>)</p> <p>На лужайке, на лужайке Мы попрыгаем, как зайки. (<i>Прыжки на месте на обеих ногах.</i>)</p> <p>Стоп. Немного отдохнем.</p>
--	---	---

	<p>данный в учебнике, подходящими по смыслу прилагательными к слову</p> <p>Г.Отгадайте слово по его толкованию.</p> <p>П.Сравните два текста. Где ярче, точнее рисуется картина, передается настроение? Какие слова помогают это сделать?</p> <p>Работа над текстами о снежинках.</p>	
Конец урока	<p>Анализ, оценка и интерпретация полученной информации. Выполнение задания на анализ, синтез и оценку полученной лингвистической информации «Укажите верные и неверные ответы».</p>	

№ G00049 25.10.2021 ж

Мамандығыммен мақтанамын

ӘБІШ ГҮЛНҰР БЕРІКЖАНҚЫЗЫ

ШҚО, Аягөз қаласы "К. Бозтаев атындағы қазақ мектеп- гимназиясы" КММ. Өзін-өзі тану пәнінің мұғалімі

Мен-өзін-өзі тану пәнінің мұғалімімін. Мен-ұстазбын, бала жанының бағбанымын. Мен-адам жанының жанын нұрландырар шуақ иесімін.

Мен-өзім таңдаған,өзім дәнін сеуіп,егінін орған осынау ұлы адамдық диқаншысы болғанымды үлкен мәртебе санаймын,мақтаныш етемін.

Мен алдымда отырған сан мың шәкірттердің болашағына жауапты тұлға екенімді әркез естен шығармаймын,өйткені олардың тағдыры-тікелей менің қолымда. Осы орайда Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев: «Еліміздің ертеңі,бүгінгі жас ұрпақтың тағдыры-ұстаздың қолында»,-деп білім көшін бастаған ұстаз атаулыға үлкен сенім артып отырғаны баршамызға белгілі.

Бұл межеден көріне білу үшін ұстаз қандай болуы керек? Бүгінгі ХХІ ғасыр шәкірті қандай ұстаздан білім алғысы келеді. Бұл сұрақ әр кез әр ұстаздың жадында жүруі керек. Ол үшін мұғалімнің «бес қаруы сай болуы» керек.

Мұғалім - өмірге,болашаққа бейімделген ұрпақтың ұстасы. Өмірінен үміт күткен шәкіртіміздің білімді,талапты, алғыр, тәрбиелі, мейірімді, қамқор болып өсуіне біз тікелей міндеттіміз,әрі жауаптымыз. Ол үшін әрбір ұстаз ең алдымен шәкіртіне жақсы білім беру үшін,өзінің мамандығын сүйе білуі қажет деп ойлаймын. Сондықтан, «Атты суатқа жетектеп апаруға болады, бірақ зорлықпен суару мүмкін емес»деген ағылшын мақалының мазмұны баланың білімге деген құлшынысын ояту, дамыту, бағыт беру, сенім арту бүгінгі ұстаздың басты мақсаты болуға тиіс. Осы орайда ұстаздықтың ұлы шыңына шығу үшін өмір бойы ерінбей оқып,өзіңді-өзің тәрбиелеу керектігі тұр. Ол үшін ұстаз ІЗДЕНІС, ЕҢБЕК, ТӘРБИЕ атты ізгі қасиеттердің маңызды екенін түсіну керек деп ойлаймын.

«Өзін-өзі тану-өмірді тану»- дейді көне грек философы Сократ.

Басты мақсат – әр шәкірттің өмірден өз орнын табуына ықпал ету. Ол үшін әр ұстаз алдында отырған әр шәкіртін шын ықыласымен жақсы көре білуі керек. Ұстаз жүрегіндегі сүйіспеншілік нұрын шәкірттеріне дарыта білсе,ондай шәкірттердің жүрегі нұрға толы болып,риясыз сүйіспеншілік жасай біледі деп ойлаймын.

Өзін-өзі тану пәні мұғалімі болғандықтан, шәкірттерімнің бойынан мейірімділікті, қамқорлықты, адалдықты, сүйіспеншілікті, сыпайылықты көру үшін адами құндылықтар мен қасиеттерді бойларына сіңіре білу жолында еңбек етіп келемін.

Әлеуметтік желіден «Жердегі жұлдыздар» фильмін көрген болатынмын. Осы фильмді көріп болған соң,маған мынадай ой келді: «Мен өз алдымдағы жұлдыздарымның жүрегін нұрға толтырып, риясыз сүйіспеншілік жасай білуге, талмай оқып, білім алуға,ерінбей еңбек етуге, дұрыс әрекет етуге, ешкімге қиянат жасамауға үйрете білуім керек».

Ол үшін оларға: Шәкәрім Құдайбердіұлының «Адамның жақсы өмір сүруіне үш сапа негіз бола алады, олар барлығынан басым болатын - адал еңбек, мінсіз ақыл, таза жүрек» - деген керемет нақыл сөзін ұғындыру.

Дана халқымыз «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады,ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың»деп бекер айтпаған.

Осы мақсатта шәкірттерімізге дұрыс білім нәрін бере біліп,олардың жарық жұлдыз болып жарқырауына ұстаз ретінде ерінбей еңбек етуіміз керек.

№ G00051 25.10.2021 ж

**Бастауыш сыныптарда оқытудың
жаңа технологиясын сабақта тиімді қолдану**

БЕКЕНОВА ЗАМЗАГУЛ НИКОЛАЕВНА

*Атырау қаласы, Жаңаталап селосы, Жамбыл атындағы
орта мектептің бастауыш сынып мұғалімі*

Болашақта өркениетті дамыған елдер қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Өйткені, тәуелсіз Қазақстанды дамыған бәсекеге қабілетті елу елдің қатарында, терезесін тең ететін – білім. Сондықтан қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдына оқу үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Мектеп өміріне еніп отырған жаңа технологиялардың ерекшелігі өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Соның ішінде мүмкіндігі шектеулі оқушылардың дамуына да жаңа технология элементтерін пайдалану өз әсерін тигізуде.

Бастауыш мектеп - оқушы тұлғасы мен санасының дамуы қуатты жүретін, ерекше құнды, қайталанбас кезең. Сондықтан бастауыш білім үздіксіз білім берудің алғашқы баспалдағы, қиын да жауапты іс.

Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс- тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде. Қазіргі заманның талабына сай болу және жаңа формация мектебінде жұмыс істеп жүрген педагогтардың алдында тұрған проблемаларды шешу негізгі мақсат болып табылады, олар:

- баланы оқи білуге үйрету
- баланы ойлауға үйрету

баланың өзін-өзі тұлға ретінде дамуына жағдай жасау.

Осыған орай мектеп білімі түбегейлі жаңартылып, мұғалімнің қызметінің мақсаттары кеңейіп, үлкен өзгерістер үстінде. **Әр педагогтың міндеті-** оқушының шығармашылық ойына бағыт беру, шығармашылық ізденісті қолдау, жағдаяттар туғызып, оның шешімін табуға бағыттау, жаңаны іздеуге, жүйелі зерттеулерге талдау жасауға талпыныс беру.

Бұл технология несімен өзіне баурап алғандығын бірнеше сұрақ- жауап ретінде бергім келіп отыр.

«Сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясы немен қызықтырады?

- Кез келген ұстазға сапалы сабақ беруге мүмкіндік беретіндігімен.
- Оқыту мен ұйымдастырудың тиімді әдістерінің /стратегияларының/ көптігімен.
- Оқу мотивацияларын өзгертуге пайдалы екендігімен.

«Сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясының өзге технологиялардан қандай ерекшеліктері бар?

- Сын тұрғысынан ойлау сабақтарының құрылымы /қызығышылықты ояту, мағынаны ажырату, ой толғаныс/ .
- Негізгі үш кезенінің маңыздылығы.
- Стратегиялардың психологиялық астары мен ерекшеліктері.

Осы жобамен жұмыс жасау барысында мұғалім оқушының өзін ізденуге жетелейді, ойлануға үйретеді. Педагогикалық технология оқушылардың жеке басын дамыту мен білім беру мақсатына жету жолындағы педагогикалық қызметтің, іс- әрекеттің жүйелі дамып отыратын жобасы ретінде оқушы белсенділігін арттыруды көздейді. Ал, оқушы белсенділігінің артуы оны шығармашылыққа жетелейді.

Шығармашылық дегеніміз – адамның өмір шындығында өзін-өзі тануға , жаңалық ашуға, жаңа тәсілдер табуға ұмтылуы,ізденуі. Шығармашылық қабілет әр баланың табиғатында болуы мүмкін. **Біздің міндетіміз** – оқушыға оның бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету. Өз тәжірибемде бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін, сабақта және сабақтан тыс уақытта дамытуда **Сын тұрғысынан ойлау жобасының көптеген әдіс- тәсілдерін қолданамын:**

- Тақырыпты мазмұнына қарай жинақтау,арнаулы бір тақырыпқа пікірталас тудыру /ой қозғау, «инсерт» кестесі/
- Берілген тапсырманы түрлендіру бағыттағы жұмыс / эссе,шығарма, сауаттылықты ашатын хаттар т.б стратегиялар/
- әңгіменің ұқсастығын салыстыру, бөліктерге бөлу, ат қойғызу, мәтіндегі ұқсастық пен айырмашылықты табуға /Вендиagramмасы, аялдамамен оқу стратегиясы/
- Қиялдау арқылы сурет салғызу /сурет салу стратегиясы/
- Кейіпкерге мінездеме беру өз ойын жазғызу /авторға, кейіпкерге хат жазу стратегиясы
- Шығармада екі кейіпкердің қарама – қарсы элементтерін сипаттау /қарама-қайшы элементтер стратегиясы/
- Өлең шұмақтарын құрастыру / 5 жолды өлең/

«Сын тұрғысынан ойлау технологиясын» қолданып жүрмін.

«Сын тұрғысынан ойлау» бағдарламасының модулдерін ұтымды пайдалану оқушылардың шығармашылық қасиетін анықтауда, күшейтуде, оқытудың тиімділігін, сапасын арттыруда ерекше маңызды.

Бұл бағдарламаның мақсаты – барлық жастағы, соның ішінде бастауыш сынып оқушыларының кез келген мазмұн түсінікке сыни тұрғыдан қарап, ең керекті пікір, ұйғарым таңдауға, шешім қабылдауға үйрету. Оқушылардың білім деңгейін көтеруге, шығармашылыққа баулуға, ойларын еркін айтуға жетелеу.

Сын тұрғысынан ойлау сынау емес, шындалған, бірін – бірі толықтырған ойлау. Ең бастысы жекелей, топта, сыныпта оқушылардың білім деңгейін көтеруге ретімен сұрыптап қолданған стратегиялардың қай – қайсысы болсын сабақтың сапасын арттыруда үлесі зор.

Жаңа білімді қабылдау, бекіту, іскерлік пен дағдыны тәрбиелеу барысында жұмыс жүйесін, оқушылардың дербес белсенді әрекетін дамытуда, өздік жұмысының тиімділігін арттыруда «Сын тұрғысынан ойлау» барысындағы әдіс-тәсілдер білімді меңгертудің әр түрлі кезеңінде қолдануға болатынын тәжірибе көрсетті.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы ұстаз бен оқушыны ізденуге жетелейтін, шығармашылық шабыт беретін, болашаққа деген үмітті арттыратын бағыт.

Әр оқушыда өзін – өзі дамыта, жетілдіре бақылай алатын дағды қалыптастыру, соған сәйкес өз бетінше білім алуға үйрету, дамудың ең биік шыңына жету болып табылады. Яғни, ең алдымен, шығармашылық ойлау нәтижесінде жаңалық ашылады, тұлғаның дамуы жеделдейді. Оқушы ойын осылайша шыңдауға мүмкіндік туады.

Сын тұрғысынан ойлауды үйрету үшін мына шараларды білу қажет:

1. Сын тұрғысынан ойлауды үйрету үшін уақыт керек.
2. Оқушыларға ойланып, толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру.
3. Әр түрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау.
4. Үйрену барысында оқушылардың белсенді іс – әрекетін қолдану.
5. Кейбір оқушылардан жауабының, сынының дәлелді, дәйекті болуын талап ету.
6. Сын тұрғысынан ойлауды бағалау.

Сын тұрғысынан ойлау технологияларын пайдалану нәтижесінде қазіргі оқушының:

- Сабаққа қызығушылығы артады;
- Нақты өз деңгейінде бағаланады;
- Жеке қабілеті айқындалады;
- Өз бетімен жұмыс істеуге үйренеді;
- Даму мониторингі айқын көрінеді;

Өз пікірін ашық білдіруді талап ету қажет. Тек сонда ғана олар:

- Мен осы мәселе туралы не ойлаймын?
- Осы мазмұннан алған ақпарат менің бұрынғы білетініме сәйкес пе?
- Маған бұл жаңа ойлар қаншалықты әсер етті, -деген сауалдар төңірегінде ойлауға үйренеді.

Сын тұрғысынан ойлау сабақтарының алғы шарттары:

- Сабақты белсенді өткізіп, әр баладан еркін жауап алуға жағдай жасау;
- Сенімділікке тәрбиелеу үшін баланың жауабын санмен бағалау;
- Қиялын дамыту үшін «Менің ойымша» деген жауапқа дағдыландыру;

- Әр түрлі жауапқа бірдей қарау, жақсысын мадақтап, жаманын сынамау;
- Тіл байлығын дамыту үшін қалайда жауабын соңына дейін тыңдау;
- Жауап беруге тілек білдірмеген баланың өз еркінсіз, қинап сұрамау;
- Жеке тұлға ретінде «Мен» деген рөлін көтеру, өз пікірін қалыптастыру.

Өз іс-тәжірибемде сыни тұрғысынан ойлау технологиясы арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастырып, шығармашылыққа баулуға көп көңіл бөлемін.

Қазіргі кезде мектептерде жиі қолданылып отырған жаңа технологиялардың бірі – сын тұрғысынан ойлауды дамыту қабілетін қалыптастыруға бағытталған әдіс-тәсілдер. Осындай әдістеме негізінде жасөспірімдерге терең де тиянақты білім беруді өз тәжірибемде жиі қолданамын. Сын тұрғысынан ойлау технологиясының басты ерекшеліктерін сабақтарымда қолданылу жолдарына тоқталмақмын.

Балалардың қызығушылықтарын ояту мақсатында сөзжұмбақ шешіліп, бүгінгі күннің тақырыбын оқушылар өздері анықтады.

1. «Болжау» стратегиясы
2. «Екі жақты күнделік» стратегиясы
3. «Топтастыру» стратегиясы
4. «Әдебиет үйірмесі»
5. «Бес жолды өлең» стратегиясы

1-ші «Болжау» стратегиясы.

Оқушылардың алдына әңгімеден үзінді беру. Яғни, оны оқушылар ары қарай жалғастырып оқиганы немен аяқталғанын өз ойларымен жеткізеді.

2-ші «Екі жақты күнделік» стратегиясы.

1. Мәтіннен өздеріне әсер етіп ойында қалған үзіндіні жаз.
2. Қысқы мезгілдегі табиғаттағы тіршілік
3. Жылқышының еңбегі

3-ші «Топтастыру» стратегиясы.

«Қыс мезгілі» сөзін оқушылар қағаз бетіне түсіреді.

4-ші «Әдебиет үйірмесі»

- Шағын әңгіме «Қыс мезгіліндегі тіршілік»
- «Қызықты қыс еліне» суретті аяқта

5-ші «Бес жолды өлең» стратегиясы

1. Зат есім (1 сөз)
2. Сын есім (2 сөз)
3. Етістік (3 сөз)
4. Қорытынды ой (4 сөз)
5. Зат есімге жуық мәндес сөз (1 сөз)

Ал сабақтың нәтижелігін көрсететін кезеңнің бірі -бағалау. Балаларды ынталандыру мақсатында формативті бағалаудың орны ерекше. Өйткені, әр топ қорғаған сәтте оқушылардың бір- бірін қошеметтеп, күш жігер беріп

отыратындарын көргенде көз қуантты. Топ басшылары өз топтарындағы балаларды бағалайды.

Қорыта келгенде. Оқушыларды шығармашылық жұмысқа баулып, олардың белсенділіктерін, қызығушылығын арттыра түсу үшін, шығармашылық қабілеттерін сабаққа және сабақтан тыс уақытта дамытуда әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануға болады.

Мұнда басты назар аударатын нәрсе – оқушылардың ауызша, жазбаша тілдерінің өзара ұштастырыла отырып және соған сәйкес жұмыстың ауызша, жазбаша түрде көрініс табуларын талап ету. Соның негізінде ғана біздіңше, тіл байлығы мол, сауатты да шығармашыл жас жеткіншекті тәрбиелей аламыз.

Оқушыларды шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту-бүгінгі күннің басты талабы. Осы талап тұрғысынан алғанда оқу –тәрбие үрдісін ұйымдастырудың сан түрлі әдіс-тәсілдерін іздестіру жаңа технологияларды тиімді пайдаланудың маңызы ерекше.

Қандай технологияны пайдаланған кезде де оқушының белсенділігі, мақсатқа ұмтылуы, ақпаратты өзі іздеп табуы, шапшағандығы мен еркіндігі, шығармашылдығы, көңіл-күйінің көтеріңкі болуы қамтамасыз етіледі.

Оқушылардың шығармашылығын, танымдық белсенділігін арттыруда шығармашылық сабақтарды өткізудің, оқушының өз бетімен ізденісі.

Оқушыларым қазіргі таңда топпен, жұппен жұмыс атқара біледі. Өз ойларын ашық, нақты және сыни тұрғыдан ойлай біледі. Оқушыларымның сабаққа деген қызығушылықтары артып, сыныптың білім сапасы көтерілді. Егер де жаңа технология элементтерің сабақта өз дәрежесінде ұйымдастыра білсек, өз нәтижесін береді деп ойлаймын.

Баяндамамды Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың мына сөзімен аяқтағым келеді: «Еліміздің ертеңі бүгінгі ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында»

№ G00052 25.10.2021 ж

Лепті сөйлем

КАМАЛОВА ЗАГИРА УРЕСТЕМОВНА

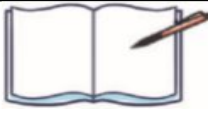

*Қарағанды облысы Сәтбаев қаласы Қ Сәтбаев атындағы
"№ 9 жалпы білім беретін мектебі" КММ. Бастауыш сынып мұғалімі*

Сабақ: қазақ тілі	Мектеп:	
Бөлім:	«Менің туған өлкем» Жер бедері деген не?	
Сабақтың тақырыбы:	Лепті сөйлем	
Күні:	Педагогтың аты-жөні:	
Сынып: 2	Қатысқандар:	Қатыспағандар:

Оқу бағдарлама сына сәйкес оқыту мақсаттары	2.3.7.1 Сөйлем түрлерін айтылу мақсатына қарай ажырату және сәйкес тыныс белгілерін қолдану (нүкте, сұрақ белгісі, леп белгісі) 2.1.4.1 Тірек сөздерді қатыстыра отырып, берілген тақырып бойынша әңгіме құрау 2.3.6.1 Бас әріп пен кіші әріптің биіктігі мен мөлшерін сақтап, оларды байланыстырып көлбеу және таза жазу ;			
Сабақтың мақсаттары	Тыңдалған мәтін бойынша қойылған сұрақтарға жауап беріп, мәтінде жалпы не туралы айтылғанын түсінеді;			
	Сөйлем түрлерін айтылу мақсатына қарай салыстырып, ажыратады;			
	Берілген тақырып бойынша тұжырым жасап, талдайды;			
Бағалау критерийлері	1. Сөйлем түрлерін айтылу мақсатына қарай ажыратады және сәйкес тыныс белгілерін қолданады; 2. Тірек сөздерді қатыстыра отырып, берілген тақырып бойынша әңгіме құрауды біледі; 3. Бас әріп пен кіші әріптің биіктігі мен мөлшерін сақтап, оларды байланыстырып көлбеу және таза жазады;			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі	Педагогтың әрекеті	Оқушы әрекеті	Бағалау	Ресурстар

<p>Басы</p> 	<p>Психологиялық ахуал туғызу» «1 минуттық сұқбат» коммуникативті дағдынын қалыптастыру мақсатында 1 минуттық еркін әңгіме айдарын ұсынамын. Алдыңғы білімдерін бекіту мақсатында «Сұрақты қағып ал!» әдісін қолданамын. Балаларды жыл мезгілдері арқылы 4 топқа бөлемін. Топтарға ат қою: I топ : Жаз II топ: Күз III топ: Қыс IV топ: Көктем</p> <p>Жаңа тақырыпқа байланысты видеоматериал ұсына отырып, сабақтың мақсатын</p>	<p>1 минуттық еркін әңгіме айдарына қатысады. Өткен тақырыптарды жақсы меңгергендігін дәлелдейді;</p> <p>Карточкалармен топтарға бөлінеді.Топ атауларына қысқаша мәлімет береді.</p> <p>Балалар көріп , естігендерінен тұжырым жасайды. Өз пікірлерін ортаға салады.</p> <p>Бағалау критерийін құрастырады.</p>	<p>Мадақтау Жарайсыздар!</p> <p>Мадақтау Жарайсыздар!</p>	<p>Презентация 1-бет</p> <p>Презентация 2- бет</p> <p>Тыңдалым</p>
---	---	---	---	---

	<p>ашуға мүмкіндік беремін. https://youtu.be/3VhwKCCmIW0</p>			
Ортасы	<p>11 - жаттығу: «Түсініп оқы» ҰЖ Оқулықтағы мәтінді түсініп оқып шығуды ұсынамын.</p> <p>12-жаттығу «Жұптас, ойлан, бөліс!» ЖЖ</p> <p>Сергіту сәті</p> <p>13-жаттығу «Мазмұнын түсіндір» ӨЖ</p>	<p>Мәтіннің тақырыбы мен тірек сөздердің негізінде мәтіннің мазмұнын болжайды; Мәтінге ат қояды; Мәтіндегі кейіпкерлердің тіршілік ортасын анықтайды; Сұраулы және лепті сөйлемдерді теріп жазады;</p> <p>Суретке қарап сөйлемдерді жұптасып оқиды; Суретке қарап лепті сөйлем құрап айтады; Сөйлем түрлерін айтылу мақсатына қарай ажыратады ; Бір-бірін тыңдап бағалайды; Музыкалық жаттығу</p> <p>Мақалды дауыстап оқиды, мазмұнын түсінеді, түсіндіреді;</p>	<p>Мадақтау Жарайсыздар!</p> <p>Мадақтау Жарайсыздар!</p>	<p>Оқылым Презентация 3-бет</p> <p>Айтылым</p> <p>Презентация 4-бет</p> <p>Жазылым</p>

	 <p>14-жаттығу «Галерея стратегиясы» ТЖ Әр топтың жыл мезгіліне байланысты суреті салынған плакаттары қабырғаға ілінеді.</p> 	<p>Берілген сұрақтарға жауап береді; Жаңбырдың пайдасы туралы әңгімелейді; Бас әріп пен кіші әріптің биіктігі мен мөлшерін сақтап, оларды байланыстырып көлбеу және таза жазады;</p> <p>Әр топ постерлерін қорғайды, өз ойларын дәлелдейді; Әр жыл мезгілінің ерекшеліктерін салыстырады, тұжырым жасайды; Әр топ өз жыл мезгіліне байланысты лепті сөйлем құрайды, тыныс белгісін қояды;</p>	<p>Керемет жауап! Жарайсыңдар! Өте жақсы!</p>	<p>Презентация 5-бет</p> <p>Презентация 6-бет</p>
<p>Соңы</p>	<p>Кері байланыс: «Алма ағашы»</p> <p>Оқу тапсырмасы: 106 -бет 15-жаттығу</p>	<p>Жаңа тақырыпқа кері байланыс жасайды.</p>	<p>Жарайсыңдар! Бүгінгі сабаққа өте жоғары деңгейде қатыстыңыздар</p>	<p>Презентация 7-бет</p>
<p>Қосымша мәліметтер</p>				

<p>Саралау-оқушыға мейлінше қолдау көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Қабілетті оқушыға тапсырманы қалай түрлендіресіз? Қабілетті оқушыға қосымша карточкалар беремін. Барлық оқушылар орындай алады: Тыңдалған мәтін бойынша қойылған сұрақтарға жауап беріп, мәтінде жалпы не туралы айтылғанын түсінеді; Оқушылардың көпшілігі орындай алады: Сөйлем түрлерін айтылыу мақсатына қарай салыстырып, ажыратады; Кейбір оқушылар орындай алады: Берілген тақырып бойынша тұжырым жасап, талдайды;</p>	<p>Бағалау – оқушы білімін тексеруді қалай жоспарлайсыз? Жұптық, топтық, өздік жұмыста жұлдызша, житонда р арқылы бағалаймын. Мадақтау, марапаттау арқылы бағалауды жүзеге асырамын.</p>	<p>Пәнаралық байланыс-өмір қауіпсіздік негізі. Музыка. АКТ мен байланыс Құндылықтармен байланыс: Рухани-жаңғыру бағдарламасы: «Бәсекеге қабілеттілік» , «Сананың ашықтығы » (тәрбие элементі)</p>
--	--	---

№ G00053 25.10.2021 ж

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ СЫНИ ОЙЛАУЫН ДАМУЫ

ҚАСЕНОВА МАРЖАБИКЕ САЛИҚАҚЫЗЫ

Қостанай облысы "Әуликөл ауданы

«Харьков бастауыш мектебі" КММ. Бастауыш сынып мұғалімі

Ойлауды үйрену әлеуметтік білімнің негізі болып табылады, сыни ойлау дегеніміз – негізделген шешім мен шешім қабылдау үшін көзқарастар мен философиялардың алуан түрлілігін саналы түрде қарастыру. Сабақта оқушыға қол жетімді материалды талдау мен бағалауды, содан кейін салыстыру мен талқылауды, ақпарат жинау кезеңінен бастап, соңғы нәтижеге дейін - жаңа идеялар мен гипотезаларды ұсынған дұрыс.

Орта мерзімді сабақты жоспарлау кезінде әр сабақ үшін жоспарланған сабақ алгоритмімен және болжамды нәтижемен жеке стратегиялар жасалады. Сабақ барысында мен әр уақытта жоспар түзетіліп отырады, өйткені әр сабақтан кейін кемшіліктерді көруге және жағымды жақтарды атап өтуге көмектесетін бірлескен рефлексия жасалады

Сабақ барысында оқытудың интерактивті әдістерін қолданған абазл: проективтік әдістер, рөлдерді ойнау және жағдайларды модельдеу, шағын топтарда жұмыс істеу, ашық аралау әдісі, пікірталас, аудиториядан тыс сабақтар өткізу, ертегілерді қолдану және т.б. оқушылардың танымдық белсенділігін интерактивті оқыту әдістерін қолдана отырып, сабақты жоспарлау кезінде сабақтың негізгі ұғымдарын сапалы игеруге ықпал ететін формалар мен әдістерді оңтайлы таңдау үшін әр кезеңді ұтымды пайдалану керек.

Оқу, жазу және тыңдау арқылы сыни ойлауды қолдана отырып, оқушылардың сауатты монологиялық сөйлеуін, диалог жүргізу, қорытынды жасау, мәселеге баса назар аудару, монослабильді және күрделі сұрақтар қою, өз білімдерін фактілермен дәлелдеу және оларды іс жүзінде қолдана білу қабілеттерін дамытуға болады.

Көптеген балалардың мектепте дәстүрлі оқыту әдістерін қолданумен байланысты танымдық белсенділігі төмен, сондықтан балаларды теориялық білімдерін ойлауға, бағалауға, талдауға үйрету үшін «сыни ойлауды оқыту» модулінің принциптері мен тәсілдерін қолданылады, оларды күнделікті өмірде стандартты және стандартты емес жағдайларға, проблемалық сұрақтар қою арқылы дамиды.

Жаңа тақырыпты зерттеудің алғашқы сабақтарында ақпаратты өңдеу сатысында сыни ойлау оқушылардың мәтіннің негізгі мағынасын көруге, оны талдауға, жалпылауға және мәтінді диалог түрінде ұсынуға көмектеседі.

Келесі сабақтарда оқушылар мұндай тапсырмаларды тезірек орындайды, тапсырмаларды орындауға аз уақыт кетеді, балалар өз ойлары мен идеяларын сенімді түрде айтады, егер бірінші сабақта диалог құруда қиындықтар туындаса, келесі сабақтарда балалар өздері сұхбат жасайды. Сабақ барысында мәтінге қатысты сұрақтарды қайта қарап, жаңа сұрақтар ұсынылып және балалармен шағын және максималды топтарда талқылауға белсенді қатысқан жөн. Оқушылар өз пікірлерінің дәлелдерін нақты көрсетуді үйренеді, оларды фактілермен растайды.

Жұмыс барысында оқушылар танымнан диалогқа ауысуға үйренеді, сауатты монологиялық және диалогтік сөйлеуді дамытады, дауларда өз көзқарастарын қорғауға, кластерлер мен жобаларда өзін көрсетуге үйренеді, эссе жазады, салыстырмалы кестелер жасайды.

Тиісті ақпаратты жинау кезеңінде мотивациясы күшті оқушылар ақпаратты талдауды, орташа мотивациясы бар оқушылар – жобаларды ұсынуды дайындайды.

Тілдерді оқытуда басты міндет – қарым-қатынас дағдыларын қолдана білу, сондықтан диалог арқылы сыни ойлауды дамыту тілдерді оқытудың сапасы мен тиімділігін арттырады. Сабақта оқушылардың пікірталасқа дұрыс қатысу қабілетін дамытуға тырысып, сабақтың интерактивтік формаларын рөлдік ойын, теледидарлық ток-шоу стиліндегі пікірталастар қолданылып, дәлелдемелерді жинау және топтау кезеңінде мен оқушыларға зерттелетін тақырыптар бойынша бейне материалдарды ұсынылып соңында оқушылардың өздері пікірталас тақырыбын тұжырымдайды.

Негізгі дереккөздерді ситуациялық қорытындылармен және уақытша жалпылаумен салыстыру және талқылау кезеңінде диалогтық оқыту әдісін ойлаудың жоғары деңгейін дамыту әдісі ретінде қолдану өте тиімді. Оқушылар өз пікірлерін білдіру үшін сұрақтардың үлгі үлгілерін ұсыну қажет, яғни: сіздің пікіріңіз қандай? Сіз бұл туралы не ойлайсыз? Мәселе бойынша қандай пікірдеріңіз бар? Сіз осы сұрақ бойынша айтасыз ба? Бұрабай курортының келешек дамуы туралы қандай ақпарат бар? Бұл нені білдіретінін түсіндіріңіз? Оқушылар өз пікірлерінің дәлелдерін тексеру үшін: неге сізде мұндай әсер бар? Басқа көзқарастарды қарастыру үшін: бұл туралы басқа адамдар не ойлайды? Сіздің ұстанымыңызды талдау және нақты мәселе бойынша шешім қабылдау үшін ең жақсы нәтиже қандай? Құрау тізімі кіріспе фразалар мен өрнектер: Менің ойымша, менің пікірім бойынша, сіздің ойыңыз бойынша, сіз ойлайсыз және т. б.

Жүйелі сабақтар сериясында «сыни ойлауға оқыту» модулін пайдалану кезінде оқушылар өз білімдері мен дағдыларын бағалауға, топта жұмыс істеуге, сыныптастарының көшбасшылық қасиеттерін тануға, командадағы әрқайсысының маңыздылығын объективті бағалауға үйренеді.

Топтық жұмыс әлсіз оқушыларға, сыныптастарының қолдауымен өз көзқарастарын білдіруге көмектеседі, мықты оқушылар – мұғалім мен топ мүшелерінің мақтауын ала отырып, сыныптастарына көмектесе алады.

Орташа қабілеті бар оқушылар пән бойынша сапалы білімді қалыптастыру үшін бәсекелестік пен басшылық рухын дамытады. Мен мұғалім ретінде бірлескен орта құруға тырысамын, сонымен бірге сабақ барысында әр оқушыны ынталандырамын, пәннің тілдік мәдениетін қалыптастыру кезінде жеке ерекшеліктерді ескеремін. Оқушының тілдік құзыреттілігін қалыптастыру кезінде мен олардың әрқайсысының практикалық дағдыларын олардың тілді үйрену кезінде алған тәжірибелерін қолдана отырып қолдануға тырысамын.

Көптеген балалар ойланғанды ұнатады, бірақ оны қатты айтпайды, өйткені олар мазақ етуден қорқады, бірақ мен ұсынған бағалау критерийлерінің жүйесі балаларға өздерін ұжымда көрсетуге көмектеседі.

Бір-бірін өзара бағалау, оқушылар қарапайым сөздерден өз жұмысының анағұрлым сәтті сипаттамаларына көшеді: «сіз аздап жұмыс істеуіңіз керек», «сіз тапсырманы орындадыңыз, бірақ сіздің жетістігіңіз әлі алда», «сіз бүгін жетістікке жеттіңіз».

Мұғалім ретіндегі менің міндетім топта түсінік қалыптастыруға, әр оқушының жеке қасиеттерін ескере отырып, нақты жұмыс алгоритмін жасауға бағытталған. Әр сабақтан кейін оқушылар жұмыстың бір түрінен екіншісіне еркін ауысады, ұжымда және мұғалімнің сенім ортасын сезінеді.

№ G00055 25.10.2021 ж

Комбинаториканың негізгі ұғымдары мен ережелері

ЕРБОЛ АЙБОЛАТ

Қарағанды облысы, Бұқар жырау ауданы

«Юрий Гагарин атындағы ЖББМ» КММ, Математика пәні мұғалімі,

Сабақ №	Мектеп:			
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні:			
Сынып: 9	Қатысқан оқушы саны:	Қатыспаған оқушы саны:		
Сабақтың тақырыбы	Комбинаториканың негізгі ұғымдары мен ережелері (қосу және көбейту ережелері)			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	9.3.1.1 комбинаториканың ережелерін білу (қосу және көбейту ережелері); 9.3.1.2 санның факториалы анықтамасын білу;			
Сабақтың мақсаты:	Жиындар теориясының белгілеулерін (A' , $A \cup B$ және $A \cap B$ және жиынның элементтер саны) түсінеді және қолданады			
Сабақ барысы				
Сабақтың кезеңі	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Басы 5 минут	Ұйымдастыру сәті Оқушылармен амандасу, түгендеу. Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру «Белгісіз басшы» әдісі Бір қатысушы сыртқа шығарылып, сол кезде басқалары	Психологиялық ахуалға берілген тапсырманы орындайды.		

	<p>іштерінен біреуін басшы етіп сайлайды. Басшының міндеті сырттан келген адамға білдірмей, бір қимыл көрсетуі керек, қалғандары сол қимылды бірдей қайталауы керек. Сырттан келген адам кімнің басқарып тұрғанын табу керек. Егер тапса немесе бірнеше қимыл ауысқанға дейін таба алмаса, басқа адаммен ауысады.</p> <p>Үйге тапсырмасын тексеру: №</p>			
--	---	--	--	--

<p>Негізгі бөлім 10 минут</p>	<p>Жиын ұғымы Математикада XIX ғасырдың екінші жартысында жиын ұғымы пайда болды. Жиын ұғымының математикаға енуі жиын теориясын қалыптастырды. Жиын теориясының негізін қалаушы неміс математигі <i>Георг Кантор</i> (1845-1918) болды. <i>Белгілі бір ортақ қасиеттерге ие болып, белгілі бір заңдылықпен біріккен нәрселер, объектілер жиын құрайды.</i> Мысалы: аспандағы жұлдыздар жиыны, кітап</p>	<p><i>Оқушылар сұрақтарға жауап беріп, өзара ұжымдық талқылау жасағаннан кейін мұғалім оқушыларға сабақтың тақырыбы, мақсатымен таныстырады.</i></p> <p>Жаңа сабақты байланыстыру мақсатында ой қозғау сұрақтарын ұжымдық талқылау. Оқушыларға жалпылама төмендегі сұрақтар және жаттығу түрлері беріледі. Әр оқушы өз оймен бөліседі. Өзгенің</p>	<p>Өз ойын дұрыс мағынада білдіріп, талқылауға белсенділікпен қатысқан оқушыға «Жарайсың!» деген <u>мадақтау</u></p>	<p>Оқулық, жұмыс дәптері Кітап, дәптер, қалам суреттері бейнеленген қима қағаздар топтамасы ДК экраны</p>
--	---	--	--	---

	<p>бетіндегі әріптер жиыны, бөлімі 6 саны болатын дұрыс бөлшектер жиыны т.с.с. Жиындар элементтерден құралады. Жиындардың элементтері аталып беріледі немесе сол жиын элементтеріне ғана тән қасиет (белгі) көрсетіледі. Жиынды латынның бас әрпімен белгілеп, оның элементтерін фигуралық жақшаның ішіне алып жазу келісілген. Мысалы, "планета" сөзіндегі әріптер жиынын P әрпімен белгілесек, $P = \{a, n, e, t\}$</p>	<p>пікірін толықтырады.</p>		
--	---	-----------------------------	--	--

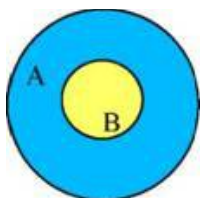
	<p>} немесе $P = \{т, п, н, л, е, а\}$ } элементтер ретін әр-түрлі жазуға болады. Жиындар шектеулі жиын, шектеусіз жиын болып бөлінеді. Мысалы, цифрлар жиыны А - шектеулі жиын, оған 10 элемент енеді. $A = \{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9\}$ жиынының элементтер санын көрсетіп жазсақ: $n(A) = 10$. Ал натурал сандар жиыны N - шектеусіз жиын. Егер а элементі В жиынына тиісті болса, оның жазылуы: $a \in B$.</p>	<p>Жаңа сабақты байланыстыр у мақсатында ой қозғау сұрақтарын ұжымдық талқылау. Оқушыларға жалпылама төмендегі сұрақтар және жаттығу түрлері беріледі. Әр оқушы өз оймен бөліседі. Өзгенің пікірін толықтырады.</p>		
--	--	--	--	--

	<p>Оқылуы: "a B жиынының элементі" немесе "a- B жиынына тиісті". Мысалы, 7 саны натурал сандар жиынына тиісті: 7 N. Егер с элементі A жиынына тиісті болмаса, оның жазылуы: с A. Оқылуы:"с элементі A жиынына тиісті емес". Мысалы, 0 саны натурал сандар жиынына тиісті емес: 0 ∅ N. Егер жиында бірде-бір элемент болмаса, оны бос жиын деп атайды. Бос жиынның белгіленуі: . Мысалы, 74 және 79</p>			
--	---	--	--	--

	<p>сандарының арасындағы жай сандар жиыны - бос жиын. Егер В жиынының әрбір элементі А жиынына тиісті болса, онда В жиыны А жиынының ішкі жиыны деп аталады. Мысалы, $A = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7\}$ жиынындағы жұпсандар жиыны - $B = \{2, 4, 6\}$. В жиынының әрбір элементі А жиынына тиісті. Белгіленуі: $B \subset A$. Оқылуы: В жиыны - А жиынының ішкі жиыны. Жиындардың байланыстары мен арақатынастары Эйлер-Венн</p>			
--	---	--	--	--

дөңгелектері арқылы кескінделеді.

Суретте - В жиыны А жиынының ішкі жиыны екені Эйлер-Венн дөңгелектері арқылы кескінделген. Бос жиын кез келген жиынның ішкі жиыны болады. Белгіленуі: $\emptyset \subset A$. Мұндағы А - қандай да бір жиын. ***Егер екі жиын бірдей элементтерден тұрса, онда олар тең жиындар деп аталады.***

Мысалы,
 $A = \{a, b, c\}$;
 $B = \{c, a, b\}$,
онда $A = B$.
Оқылуы: А
жиыны В
жиынына тең.
**Жиындарға
қолданылат
ын амалдар
Анықтама .**
А мен В
жиындарын
ың
айырмасы
деп А
жиынының
В жиынына
тиісті емес
элементтерін
ен құралған
жиынды
айтады.
Бұл екі
жиынның
айырмасын
былай
белгілейді:
Белгіленуі
 $C = A \setminus B$.

Егер,
 $A = \{2, 5, 7, 9\}$,
 $B = \{2, 4, 7\}$ бол
са, $A \setminus B = \{5, 9\}$.

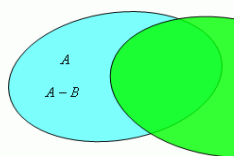
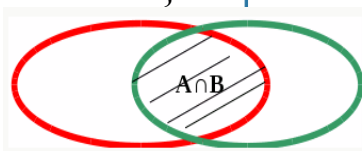

Рис. 3

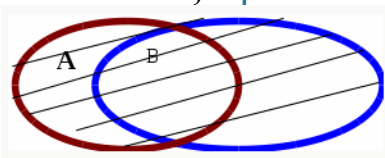
Қиылысу амалы. А мен В жиындарының қиылысуы деп осы жиындардың ортақ элементтеріне н тұратын үшінші жиынды айтады. Оны $A \cap B$ арқылы белгілейді. $A \cap B = \{x \mid x \in A \text{ және } x \in B\}$.

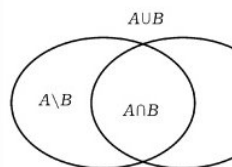
Егер А–кез келген жиын болса, онда $A \cap \emptyset = \emptyset$; $A \cap A = A$ және $A \subset B$ болғанда $A \cap B = A$.

б) Бірігу амалы. А мен В жиындарының

ң бірігуі деп,
осы
жиындардың
барлық
элементтеріне
н тұратын
үшінші
жиынды
айтады. Оны
 $A \cup B$ арқылы
белгілейді. $A \cup B = \{x \mid x \in A \text{ немесе } x \in B\}$.

Егер A, B —кез
келген
жиындар
болса, онда $A \cup \emptyset = A$;
 $A \cup A = A$ және
егер $A \subset B$
болса, $A \cup B = B$.

**Қосынды
ережесі:**

Кез келген
санаулы
элементтері
бар A және B

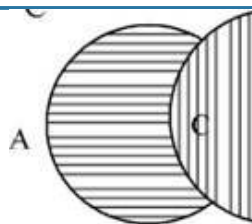
	<p>жиындары үшін $n(A)$ теңдігі орындалады. Бұл формулада жиындардың тақ рет қиылысулары кездесетін қосылғыштар «+» таңбасымен, ал жұп рет кездесетін қосылғыштар «-» таңбасымен алынған, Егер $m=3$ болса, онда $n(A)$</p> <p>Салдар: Егер болса, онда $n(A)$ теңдігі орындалады.</p> <p>Көбейту: Кез келген санаулы элементтері бар A және B жиындары үшін барлық (a, b)</p> <p>$(a \in A, a \in B)$</p> <p>қо s элементтер m саны осы жиындар</p>			
--	--	--	--	--

	<p>элементтері сандарының көбейтіндісін е тең. $m = n(A) \cdot n(B)$</p> <p>Жиындарға қолданатын амалдардың қасиеттері:</p> <p>1). если $A \subset B$ и $B \subset C$, то $A \subset C$ 2). если $A \subset B$ и $B \subset A$, то $A = B$ 3). $A \cup A = A$, 4). $A \cup \emptyset = A$, 5). $A \cap A = A$, 6). $A \cap \emptyset = \emptyset$, 7). $A - A = \emptyset$, 8). $A \cup B = B \cup A$ (коммутативтілік) 9). $A \cap B = B \cap A$ (коммутативтілік) 10). $(A \cup B) \cup C = A \cup (B \cup C)$ 11). $(A \cap B) \cap C = A \cap (B \cap C)$ 12). $A \cap (B \cup C) = (A \cap B) \cup (A \cap C)$ 13). $A \cap (B - C) = (A \cap B) - (A \cap C)$ 14). $A \cup (B \cap C) = (A \cup B) \cap (A \cup C)$</p>			
<p>Оқулықпен жұмыс 25 минут</p>	<p>1-есеп. Сыныпта 16 ұл бала бар. Олардың 14-і бос уақытында футбол ойнағанды ұнатады, 9-ы шахмат ойнағанды ұнатады. Бұл ойындарға сыныптағы барлық ұл балалар қатысады. Сыныптағы</p>	<p>Дескриптор</p> <p>Айнымалыларды енгізеді</p> <p>Есептің шарты белгісіз арасында тәуелділікті орнатады</p> <p>Тендеу құрады</p> <p>Тендеулер жүйесін шешеді</p> <p>Жауапты негіздейді</p>	<p>Жұлдызша арқылы бір-бірін бағалау.</p> 	<p>Үлестірмелі қағаздар</p>

	<p>неше оқушы бос уақытында футбол ойнағанды да, шахмат ойнағанды да ұнатады? Шешуі: Бос уақытында футбол ойнағанды ұнататын сыныптағы ұлдардың жиыны - А, $n(A)=14$. Бос уақытында шахмат ойнағанды ұнататын сыныптағы ұлдардың жиыны - В, $n(B)=9$. 1) $14 + 9 = 23$ - бос уақытында футбол ойнағанды ұнататын және шахмат ойнағанды ұнататын сыныптағы ұлдар саны. 2) $23 - 16 = 7$ - бос уақытында футбол</p>	<table border="1" data-bbox="678 1668 917 1962"> <tr> <td data-bbox="678 1668 917 1713" style="text-align: center;">Дескриптор</td> </tr> <tr> <td data-bbox="678 1713 917 1803">Айнымалыларды енгізеді</td> </tr> <tr> <td data-bbox="678 1803 917 1962">Есептің шарты мен белгісіз арасындағы тәуелділікті орнатады</td> </tr> </table>	Дескриптор	Айнымалыларды енгізеді	Есептің шарты мен белгісіз арасындағы тәуелділікті орнатады		
Дескриптор							
Айнымалыларды енгізеді							
Есептің шарты мен белгісіз арасындағы тәуелділікті орнатады							

	<p>ойнағанды да, шахмат ойнағанды да ұнататын сыныптағы ұлдар саны. Сыныптағы футбол ойнағанды да, шахмат ойнағанды да ұнататын ұлдар жиыны С болсын, онда $n(C)=7$. Демек, С жиыны А және В жиындарының қиылысу жиыны, себебі мұндағы әрбір ұл бала А жиынына да, В жиынына да тиісті (ортақ). Есептің шешуі Эйлер-Венн дөңгелектері мен былай кескіндейміз.</p>	<p>Теңдеу құрады Теңдеулер жүйесін шешеді Жауапты негіздейді</p>		
--	--	--	--	--

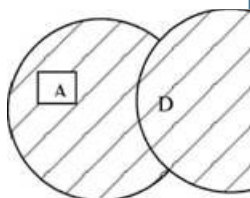
Суретте -
Эйлер-Венн
дөңгелектері
Әрбір
элементі А
немесе В
жиындарыны
ң кем дегенде
біреуіне
тиісті
болатын
жиын А және
В
жиындарыны
ң бірігуі деп
аталады.

2-есеп. Бір
топтағы
туристердің
10-ы қазақ
тілін біледі,
8-і орыс тілін
біледі,
олардың 3-еуі
қазақ тілін де,
орыс тілін де
біледі. Топта
барлығы
неше турист
бар?

Шешуі: Бір
топ
туристердің

	<p>қазақ тілін білетіндердің жиыны - А; $n(A)=10$. Орыс тілін білетіндерінің жиыны - В; $n(B)=8$. 1) $10 + 8 = 18$ - топ ішіндегі туристердің қазақ тілін білетіндердің және орыс тілін білетіндердің саны. 2) $18 - 3 = 15$ - топ ішіндегі туристер саны. Топтағы туристер D жиынын құрайды $n(D)=15$. Демек, D жиыны өзара қиылысып тұрған А және В жиындарының бірігуі болып табылады. Есептің шешуі Эйлер-Венн дөңгелектері арқылы</p>			
--	---	--	--	--

былай
кескіндейміз.
 $A \cup B = D$

Суретте - А
және В
жиындарыны
ң бірігуі

3-есеп

Бір аптада
дүкеннен 19
адам
телевизор
сатып алды,
18 адам
мұздатқыш
сатып алды.
Олардың 9-ы
мұздатқыш
та, телевизор
да сатып
алды. Неше
адам
телевизор
ғана атып
алды? Неше
адам
мұздатқыш
ғана сатып
алды?

- A) 13 және 7
- B) 13 және 6
- C) 10 және 9
- D) 8 және 15

	Е) 11 және 5			
Соңы 5 минут	Сабақты бекіту Рефлексия Үйге тапсырма: №7.1, 7.2	Сабақты пысықтау тапсырмаларын орындау.		
Кері байланыс	Рефлексия 	Оқушыларға «Допты лақтыр» кері байланыс парағы таратылады. Оқушылар өздері белгілейді.	«Допты лақтыр» әдісі	Кері байланыс парағы.

№ G00047 25.10.2021 ж

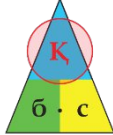
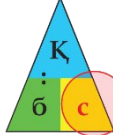
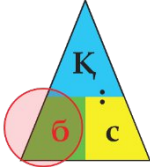
Шамалар арасындағы тәуелділік

ЖАКИЕВА МАРЬЯННА МАКСУТОВНА

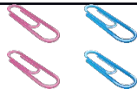
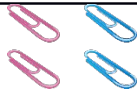
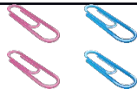
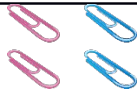
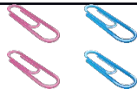
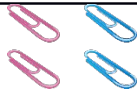
Ақтау қаласы «№28 жалпы білім беретін мектеп» КММ.

Бастауыш сынып мұғалімі

Мұғалімнің аты-жөні		Жакиева Марьянна Максutowна				
Пән/Сынып:		Математика / 3-сынып				
Қай аптаның нешінші сабағы		7 аптаның 4-ші сабағы				
Тарау немесе бөлім атауы:		Көбейту және бөлу				
Сабақтың тақырыбы:		Шамалар арасындағы тәуелділік				
Оқу мақсаты:		3.2.3.4. 2 – 3 амалдан тұратын есептерді шығару				
Бағалау критерийі:		Білемін «+», білмеймін «-» белгісін қою.				
Саралап оқыту тапсырмалары						
Ұжымдық жұмыс Жаңа тақырыптың түсіндірілуі		Бірлескен жұмыс (1,2 тапсырма) Тапсырманы ұсыну және дұрыс жауапты ұсыну арқылы үйрету		Жеке жұмыс Тапсырманы ұсыну, оқушылар өз бетімен орындауы		
Уақыты	Кезеңі	Тапсырма		Тапсырманың мақсаты	Бағалау	Ресурстар
2 минут	Ұйымдастыру	Тақырып, мақсаттармен таныстыру		Не меңгеретінін білу үшін		Презентация № 1 бет
13 минут	Жаңа сабақ	Жаңа сабақты цифрлық ресурстар арқылы түсіндіру Кестені ауызша толтыру.		Жаңа тақырыпты меңгеру	Тапсырманы орындаған оқушыны	Презентация № 1-2 бет
		Бағасы	Саны	Құны		
		9 теңге	3	27		

		<table border="1"> <tr> <td></td> <td>дана</td> <td>теңг е</td> </tr> <tr> <td>5 теңге</td> <td>6 дана</td> <td>30 теңг е</td> </tr> <tr> <td>4 теңге</td> <td>6 дана</td> <td>24 теңг е</td> </tr> </table> <p>Заттың құнын білу үшін заттың бағасын оның санына көбейту керек. $Қ = б \cdot с$ _____</p> <p>Сатып алынған заттың санын білу үшін заттың құнын заттың бағасына бөлу керек. $с = Қ : б$</p> <p>Заттың бағасын білу үшін заттың құнын оның санына бөлу керек. $б = Қ : с$</p> 		дана	теңг е	5 теңге	6 дана	30 теңг е	4 теңге	6 дана	24 теңг е	ауызша мадақт ау	
	дана	теңг е											
5 теңге	6 дана	30 теңг е											
4 теңге	6 дана	24 теңг е											

15 минут	Тәжірибе	<p>1-тапсырма «Дүкен» ойыны Сен дүкенге келдің. Әрбір сатып алынған заттың құнын анықта. Кесте бойынша есеп құрастырыңдар. Жолдастарыңнан оны шығаруды сұра. Бос орындарды толтыр және тексер.</p> <table border="1" data-bbox="483 689 957 996"> <tr> <td>9 теңгеден 5 дәптер</td> <td>45 тг</td> </tr> <tr> <td>8 теңгеден 3 хатқалта</td> <td>24 тг</td> </tr> <tr> <td>7 теңгеден 4 дәптерқап</td> <td>28 тг</td> </tr> <tr> <td>8 теңгеден 4 бетбелгі</td> <td>32 тг</td> </tr> <tr> <td>8 теңгеден 2 ашықхат</td> <td>16 тг</td> </tr> <tr> <td>10 теңгеден 5 өшіргіш</td> <td>50 тг</td> </tr> </table> <p>2- тапсырма Есепті құрастырып, шартын жазып, Шешуін жазып, сұраққа жауабын жазу.</p> <table border="1" data-bbox="483 1171 957 1456"> <thead> <tr> <th>Болды</th> <th>Сатып алынды</th> <th>Қалды</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>80 теңге</td> <td> 9 теңгеден </td> <td>? теңге</td> </tr> </tbody> </table> <p>Шарты: Болды- 80 тг Сатып алды- 9 тг-ден 2 (д) Қалды-? тг Шешуі: $80 \text{ тг} - 9 \text{ тг} \times 2 = 62 \text{ тг}$ Жауабы: қалды 62 теңге</p>	9 теңгеден 5 дәптер	45 тг	8 теңгеден 3 хатқалта	24 тг	7 теңгеден 4 дәптерқап	28 тг	8 теңгеден 4 бетбелгі	32 тг	8 теңгеден 2 ашықхат	16 тг	10 теңгеден 5 өшіргіш	50 тг	Болды	Сатып алынды	Қалды	80 теңге	 9 теңгеден	? теңге	Жаңа тақырыпты тәжірибе арқылы меңгеру	Бағалау критерийлерін ұсыну	Презентация № 3 бет
9 теңгеден 5 дәптер	45 тг																						
8 теңгеден 3 хатқалта	24 тг																						
7 теңгеден 4 дәптерқап	28 тг																						
8 теңгеден 4 бетбелгі	32 тг																						
8 теңгеден 2 ашықхат	16 тг																						
10 теңгеден 5 өшіргіш	50 тг																						
Болды	Сатып алынды	Қалды																					
80 теңге	 9 теңгеден	? теңге																					
					Презентация №																		

		<table border="1"> <tr> <th>Болды</th> <th>Сатып алынды</th> <th>Қалды</th> </tr> <tr> <td>70 теңге</td> <td> 3 теңгеден </td> <td>? теңге</td> </tr> </table> <p>Шарты Болды- 70 тг Сатып алды- 3 тг-ден 2 (қ) Қалды-? тг Шешуі: $70 \text{ тг} - 3 \text{ тг} \times 4 = 58 \text{ тг}$ Жауабы: қалды 58 теңге</p> <p><i>Кері есеп құрастырып көрейік!</i> Кері есеп</p> <table border="1"> <tr> <th>Болды</th> <th>Сатып алынды</th> <th>Қалды</th> </tr> <tr> <td>? теңге</td> <td> 3 теңгеден </td> <td>58 теңге</td> </tr> </table> <p>Болды- ? тг Сатып алды- 3 тг-ден 2 (қ) Қалды-58 тг Шешуі: $3 \text{ тг} \times 4 + 58 \text{ тг} = 70 \text{ тг}$ Жауабы: болды 70 теңге</p> <p>Дескриптор: Есептеудің ауызша және жазбаша тәсілдерін пайдалана отырып, қосу және азайту амалдарын орындау біліктері, безендіру, түсініктеме беру, дәлелдеу, оқу тапсырмаларын шешуде болжамдар айту</p>	Болды	Сатып алынды	Қалды	70 теңге	 3 теңгеден	? теңге	Болды	Сатып алынды	Қалды	? теңге	 3 теңгеден	58 теңге		4бет
Болды	Сатып алынды	Қалды														
70 теңге	 3 теңгеден	? теңге														
Болды	Сатып алынды	Қалды														
? теңге	 3 теңгеден	58 теңге														

		<p>3) Торт, пирожное, «Чупа Чупс» және батон кәмпит. Иә Жоқ</p> <p>4) Йогурт, батон кәмпит және шырын. Иә Жоқ</p> <p>5) Йогурт, шоколад, шырын және торт. Иә Жоқ</p> <p>6) Йогурт, батон кәмпит, шырын және «Чупа Чупс» Иә Жоқ</p>		алатын нұсқаны дұрыс белгіледім.	
2 минут	Кері байланыс	"Ауа райы" әдісі	Бүгінгі сабаққа кері байланыс орнату		

№ G00062 26.10.2021 ж

Қазақ тілі сабақтарында коммуникативтік элементтерін қолдану

ТЕМИРЖАНОВА МАЙДАШ КАИРЖАНОВНА

Павлодар облысы "Ақсу қаласы №7 орта мектебі" КММ.

Қазақ тілі пәні мұғалімі

Қазақ тілін орыс сыныптарындағы оқушыларға меңгерту басты мәселесі екендігі жалпы баршамызға белгілі. Орыс мектептерінде қазақ тілін оқытудың мақсаттары-оқушыларды дұрыс сөйлеу, сауатты жазу дағдыларын қалыптастырып, мемлекеттік тілді әр түрлі жаңа технологиялар арқылы игерту. Мұғалімінің негізгі міндеті - қазақ тілі сабақтарын мазмұны мен форма жағынан қызықты, тиімді өткізу.

Жас ұрпаққа сапалы білім беру, мектептің оқу үрдісін жетілдіру үшін инновациялық білім беру технологияларын пайдаланудың тиімділігін өмірдің өзі дәлелдеп отыр. Сондықтан қазақ тілін үйретудегі бастапқы мақсат – коммуникативтік бағытта оқыту деп санаймын. Осының бәрі оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсер етеді, оқушы үшін өз ойын жеткізуде қажетті құрал болып табылады.

Коммуникативтік әдіс – оқушы мен мұғалімнің тікелей қарым-қатынасы арқылы жүзеге асатын, белгілі бір тілде сөйлеу мәнерін қалыптастыратын, тілдік қатынас пен әдістемелік категорияларға тән басты белгілер мен қағидалардың басты жүйесінен тұратын, тіл үйретудің тиімді жолдарын тоғыстыра келіп, тілді қарым-қатынас құралы ретінде іс жүзінде асыратын әдістің түрі.

Коммуникативтік оқыту тілдік әрекетінің барлық түрінде қалыптасады- таңдауда да, сөйлеуде де, оқығанда да, жазғанда да, өйткені ол оның іске асуын қамтамасыз етеді.

Лингвистикалық, әдістемелік әдебиеттердің көпшілігінде сөйлесім әрекетін төрт түрге бөліп қарастыру тұрақты орын алған. Олар: сөйлеу, оқу, жазу, түсіну.

Коммуникативтік оқыту: оқу, сөйлеу, тыңдау, жазу – ауызша өзара қатынас, жазбаша өзара қатынас біркелкі, бір уақытта дамиды.

Коммуникативтік оқытудың сөйлеу әрекетінің барлық төрт түрінде де қажеттілікпен қатысып тұрғаны дұрыс. Өйткені ол ауызша да, жазбаша да қарым – қатынас жасаушылардың бір – бірін тілдік қабылдауы мен түсінігін қамтамасыз етеді.

Тілдерді үйрету әдісі үнемі заман талабы, уақыт ағымына қарай өзгеріп, дамып, жетіліп отырады, бір орында тұрмайды, қоғам өзгерген сайын жаңа мазмұнды оқу жүйесін қалыптастыруды өмір талап етеді.

Қазақ тілі сабақтары тиімді өту мақсатында коммуникативтік оқытудың элементтерін қолданамын. Соның бірі Е.И.Пассовтың коммуникативтік технологиясы. Осы технологияның негізгі қағидалары- тілге бағыттау, тілдің қызметі, ұжымдық өзара қимыл және оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеру. Технологияның мазмұны – оқу үдерісін күнделікті өмірдегі қарым-қатынасқа ұқсастыру, ал әдістемелік маңыздылығы екі фактормен түсіндіріледі. Бірінші фактор - тасымалдау жағдайы.

Ол оқыту жағдайының және оқытудың нәтижесін күнделікті өмірдегі жағдайларға ұқсастығын қамтамасыз ету. Екінші фактор – оқуға ынталандыру жағдайы. Ол тіл үйренуге деген ынта және оқушының заман талабына сай өзгетілді үйренуі. Оқушылардың тіл үйренуге деген ынтасы мұғалімнің қарым-қатынасты ұйымдастыруына байланысты.

Тілдік қарым-қатынас ол оқушының іскерлігі, еркі және мұғалімнің оқушыны сөзге тартудағы белсенділігі. Оқушымен мұғалім арасындағы тілдік қатынас болу үшін мақсат, тақырып және сөйлеген жағдайда күнделікті өмірдегі қарым-қатынасқа ұқсас болуы керек. Осы факторлар арқылы оқушылардың білімін, іскерлігін, дағдысын тексеру үшін әр түрлі белсенді тапсырмаларды енгізген жөн. Тапсырмаларды берген соң оқушылардың білімін, іскерлігін, дағдысын тексеру және бақылау жолдарын қарастыру.

Пәннің мазмұны, дидактикалық элементтерінің жүйесі құрамында сөйлеу, оны тыңдау, сөйлем құрастыру, аудару, оқу, жазу болу керек.

Сабақта техникалық оқыту құралдары, дидактикалық материалдар, слайдтар, флипчарттар, суреттер және сабақтың әр түрлері, оқыту тәсілдері, сонымен қатар, оқушылардың өзіндік өзгешеліктерін ескеріп отыру.

Тілдің қызметі, сөйлесу қағидасы - оқушыларды жаңа сөздерді, сөз тіркестерін, грамматикалық ережелерді дұрыс қолдануға үйрету. Технологияның элементтерін қолдана отырып, оқушы бойына тіл заңдылықтарын сіңіріп, қолдана білу, ауызекі сөйлеу, мәнерлеп оқу, логикалық ойлау қабілеттерін, сауатты жазу дағдысын тиімді меңгеруді талап етемін.

Коммуникативтік технологияның элементтері оқушыларды бірден әлеуметтік жағдайлар арқылы сөйлеуге үйретуге мүмкіндік береді.

Мұның бәрі оқушылардың тілдік белсенділігін арттырудың негізі болады, сынып алдында өздерін еркін ұстауға көмектесетіндігін дәлелдейді. Сондықтан технологияны қолданудағы мақсат–нәтижелі пайдалану.

Бұл технология элементтерін енгізу үшін қолайлы жағдай жасау, жеке оқушымен жұмыс істеу. Оқу процесінің негізінде бұл технология элементтерін пайдаланып, сабақта оқушылардың білімділігін, іскерлігін, адамгершілік, эстетикалық, патриоттық сезімін дамыту.

Оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың бір жолын тіл дамыту жұмыстары арқылы іске асыруға болады.

Бір сөзбен салыстыру, жинақтау, талдау, нақтылау, жүйелеу байланыс ерекшеліктерімен осы технология элементтерін пайдалану арқылы топпен, жеке, жұппен істеу арқылы жетістіктерге жетеміз. Осы жетістіктерді сабақтарда және сыныптан тыс шаралардан көруге болады. Бүгінгі күнде біздің қоғамымызға адамдармен еркін сөйлесіп, тіл табыса алатын коммуникативті адамдар керек.

Коммуникативтік сөйлеу әрекетінің қай түрі болса да лексикалық-грамматикалық дайындық деңгейіне сүйенеді.

Белсенді сөйлеу әрекетін ұйымдастыруда ауызекі жауаптасу мен мәтін бойынша жұмыс негізгі құрал болып табылады. Сонымен қатар, ақпараттық оқу құралдары (компьютер, аудио-визуалды құралдар) бойынша да оқушылар белсенді коммуникацияға түсе алады.

Ауызекі сөйлеу тілін қалыптастыруда сөздер мен сөз тіркестерінің қолданылуын, сөйлем құрастыруды, тұрақты сөз тіркестерін қолдануды, сұрақ қоюдың барлық түрлерін үйрену тиімді. Оқушылардың сөйлеу дағдылары ауызекі сөйлеу жүйесінен, сұраққа қысқа да толық жауап қарастыра алуынан, оқығандарын ауызша да, жазбаша да мазмұндап беретіндей дағды-машықтарынан, шығарма, хат жазу дағдыларынан құралады.

Қазақ тілі сабағында компьютерді қолдану мәтіндер мен ақпаратты білуге жол ашады. Тіпті нашар оқитын оқушылардың өзі компьютермен жұмыс істеуге қызығады, өйткені кейбір жағдайларда компьютер білмеген жерін көрсетіп, көмекке келеді.

Қазіргі заманда ғылымсыз жан-жақты дамыған өркениетті елдердің қатарына қосылу мүмкін емес. Ал мектеп мұғалімдерінің бүгінгі заманға сай берілген сабақтары осы мәселелерді шешуші күш болып отыр.

Аталған мәселені өзіміздің тәжірибемізге жүгіне отырып шешкіміз келеді. Әр баланың аз болсын, көп болсын өмірлік тәжірибесі болады. Баланың тамырын басып, сол тәжірибелерін анықтап, өмірдегі білімдерін туған жерін сүйіп, сыйлауға баулыса, меніңше әр оқушы іркіліп қалмайды. Қоршаған орта, әсемдік, туған жер туралы тек қана жағрапия сабағында емес, басқа сабақтарда да үнемі айта беру керек, тақырыпқа байланысты бір-екі сабақты табиғат аясында өткізсе тіпті тамаша болмай ма?

Туған жерінің табиғатының көркемдігін көре біліп, сол сұлулыққа табына білмеген, әсемдікті қорғай білмеген балаға айналадағы осынау кереметті көрсетіп, күштеп емес, жүрегіне жеткізе білетін біз, мұғалімдер меңзеуші болуымыз керек. Пән мұғалімдері арасында да үнемі үзілмес байланыс болуы керек дейміз.

Бүгінгі күннің өзекті мәселесі – елімізді мекендеген өзге ұлт өкілдерінің мемлекеттік тілді игеруі. Бұл іс біріншіден, әлеуметтік сұранысқа негізделген мемлекеттік қажеттілікті нысана еткен жағдайда, екіншіден, бүгінгі оқыту

жүйесіндегі қазақ тілінен берілетін білім нәтиже берген жағдайда ғана алға басады.

Қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқыту жалпыға міндетті мемлекеттік білім стандарты, базистік оқу жоспары, тілді оқыту тұжырымдамасы және мемлекеттік оқу бағдарламалары негізінде жүзеге асырылады.

Өзге тілді мектептердегі қазақ тілі мемлекеттік білім стандарттарына сай жалпы білім беретін мектептің үш сатысында да міндетті пән деп саналады. Коммуникативтік әдіс – оқушы мен мұғалімнің тікелей қарым-қатынасы арқылы жүзеге асатыны, белгілі бір тілде сөйлеу мәнерін қалыптастыратын, тілдік қатынас пен әдістемелік категорияларға тән басты белгілер мен қағидалардың басты жүйесінен тұратын, тіл үйретудің тиімді жолдарын тоғыстыра келіп, тілдік қарым – қатынас құралы ретінде іс жүзіне асыратын әдістің түрі. Ойлау – сөйлеуді керек ететін кез келген жағдайда үш компонент өзара байланысады: шешілетін мәселе, бар білімдері, зерттеу әрекеттері.

Коммуникативтік оқыту тілдік әрекетінің барлық түрінде қалыптасады – тыңдауда да, сөйлеуде де, оқығанда да, жазғанда да, өйткені ол оның іске асуын қамтамасыз етеді.

Лингвистикалық, әдістемелік әдебиеттердің көпшілігінде сөйлесім әрекетін төрт түрге бөліп қарастыру тұрақты орын алған. Олар: сөйлеу, оқу жазу, түсіну.

Коммуникативтік оқыту: оқу, сөйлеу, тыңдау, жазу – ауызша өзара қатынас, жазбаша өзара қатынас біркелкі, бір уақытта дамиды.

Жоғарыда айтылғандай коммуникативтік оқытудың сөйлеу әрекетінің барлық түрінде де қажеттілікпен қатысып тұрғаны көрінеді. Өйткені ол ауызша да, жазбаша да қарым-қатынас жасаушылардың бір-бірін тілдік қабылдауы мен түсінгін қамтамасыз етеді.

Орыс мектептерінде қазақ тілін оқытудың басты мақсаттары – оқушылардың дұрыс сөйлеу, сауатты жазу дағдыларын қалыптастырып, мемлекеттік тілді әр түрлі жаңа технологиялар арқылы игерту.

Қазақ тілі мұғалімінің негізгі міндеті – қазақ тілі сабақтарын мазмұны мен форма жағынан қызықты, тиімді өткізу.

Қазақ тілі сабақтары тиімді өту мақсатында тәжірибемде коммуникативтік оқытуды технологиясын қолданамын. Ең біріншіден, жаңа білім стандарттарына сай, мынадай талаптарға сүйеніп жұмыс істеуге болады: сөйлемдерді қолданып сұхбат жүргізу

- мектепте және өзін қоршаған ортаны танып білу
- оқушыларды қазақ тілінде сөйлеуге үйрету
- синтаксисітік сөйлемдерді құрастыра білу

Бұлардың барлығын іс жүзінде қолдану үшін әр түрлі сабақ түрлерін өткізген дұрыс.

Сонда ғана нәтиже жақсы болады. Сабаққа дайындалған уақытта формаларды (ұжымдық, топтық т.б.) іріктеп алу қажет. Бұл формалар арқылы оқушылардың білімін, іскерлігін, дағдысын тексеру үшін түрлі белсенді тапсырмалар енгізу қажет. Менің ойымша, пәннің мазмұны, яғни сабақтың дидактикалық элементтерінің жүйесі: сөйлеуден, оны тыңдаудан, сөйлем құраудан, аударудан, оқудан, жазудан құралу керек.

Тіл материалдары (фонетика, лексика, грамматика). Осы материал үш бағытқа бөлінеді:

Лексикалық бағыт – айтылуын меңгеріп, мағынасын өмірде кездесетін жағдайлар арқылы тілді тез игеру.

Фонетикалық бағыт – дыбыстың айтылуы мен жазылуын меңгеру.

Әр сыныбымда қазақ тіліне тән дыбыстарды қайталап, сипаттап, сол әріп бар сөздерді қайталап, әр сабақта бір дыбысқа тиянақтап тоқталамын.

Грамматикалық бағыт – жас ерекшелігіне сай сурет бойынша жұмыс, мазмұнын айту, сөйлем құрастыру. Осы үш материал 1-11 сынып оқушыларының арасында, жас ерекшеліктерін ескеріп және жеңілден ауырға принципі бойынша жүзеге асады. Мен осы технологияны 6,7 сыныптарда қолданамын. Әр жаңа тақырып бойынша мәтінді меңгеру кезінде балалар топқа бөлініп, әрбіріне бес міндет беріледі:

Мәнерлеп оқу. Түсіну. Сұрақтар қою немесе диалог құрастыру. Сызба арқылы өз ойларын айтып беру. Грамматика.

Ойымызды қорыта келсек, коммуникативтік оқыту арқылы оқушылардың танымдылық қабілеттері, танымдық үрдістері дамып, сөздік қоры молаяды, оқытуда жағымды әрекет қалыптасады.

Бұның бәрі дамығаннан кейін оқушының қиялы мен ойлауы, есі мен қабылдауы, зейіні дамып қалыптасады. Танымдық қабілеттер, танымдық үрдістер әрбір технология барысында дамиды. Ал қажеттелікті қанағаттандыру әр түрлі әлеуметтік жағдайларда бағыт-бағдарды жоғалтпау, адамдардың эмоционалдық жағдайлары мен жеке тұлғаның ерекшеліктерін анықтау, олармен қарым-қатынастың теңбе-тең түрлерін таңдау, өзара іс-әрекет үрдісінде сол түрлерін іске асыру, зейіндерін қадағалау және айқындау, көпшілік алдындағы жағдайларда іс-қимылын білу, өзіне зейін аударту, психологиялық қатынас орнату, сөйлеу мәдениеті дамиды.

Ал сөздік қорының дамуы мәтінмен жұмыс істегенде, белгілі бір мәселені шешкенде дамиды. Осы технологияны қазақ тілі сабақтарында қолдану көптеген жетістіктерге әкеледі.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

- 1. Б.А. Әлмұхамбетова, М.А.Ғалымжанова «Білім беру жүйесі қызметкерлерінің біліктілігін арттыруда ақпараттық коммуникациялық технологиялардың қолданылуы»
- 2. Б.А. Әрінова. Озық технологияларды қолданудың коммуникативтік компетенция қалыптастырудағы орны. «Қазақ тілі Қазақстан мектебінде», 2008, № 1.
- 3. З.Ш. Ерназарова Саналы коммуникативті оқыту әдісі. «Қазақ тілі: әдістеме» 2007, № 4.
- 4. Г.С.Қасбаева Мемлекеттік тілді коммуникативтік бағытта оқыту жолдары «Қазақ тілі Қазақстан мектебінде» 2008, № 5.
- 5. Н.Т.Қазбекова Қазақ тілі сабақтарында коммуникативтік оқытудың элементтерін қолдану. «12 жылдық білім» 2006, №1.
- 6.Қазақ тілі мен әдебиеті журналы 2009,№2
- 7.Қазақ тілі мен әдебиеті журналы 2012,№4
- 8.Педагогикалық альманах журналы 2009, №3
- 9.12 жылдық білім журналы 2006, №1

№ G00063 26.10.2021 ж

Современные требования к учителю начальных классов в условиях реализации «Профессионального стандарта педагога»

БИСЕНБАЕВА ЭЛЬМИРА БИСЕНБАЕВНА

Мангистауская область Город Актау

Международная школа " Eton Hous " Учитель начальных классов

Профессиональный стандарт педагога отражает структуру его профессиональной деятельности: обучение, воспитание и развитие ребенка. В соответствии со стратегией современного образования в меняющемся мире, он существенно наполняется психологопедагогическими компетенциями, призванными помочь учителю в решении новых стоящих перед ним проблем. В профстандарте педагога представлены требования к педагогу начальных классов, так как его работа в начальной школе имеет определенную специфику. Согласно профстандарту педагога учитель начальной школы должен осуществлять следующие трудовые функции: - Проектирование образовательного процесса на основе начального общего образования с учетом особенностей социальной ситуации развития первоклассника в связи с переходом ведущей деятельности от игровой к учебной. - Формирование у детей социальной позиции обучающихся на всем протяжении обучения в начальной школе. - Объективная оценка успехов и возможностей обучающихся с учетом неравномерности индивидуального психического развития детей младшего школьного возраста, а также своеобразия динамики развития учебной деятельности мальчиков и девочек. - Организация учебного процесса с учетом своеобразия социальной ситуации развития первоклассника. - Корректировка учебной деятельности, исходя из данных мониторинга образовательных результатов с учетом неравномерности индивидуального психического развития детей младшего школьного возраста (в том числе в силу различий в возрасте, условий дошкольного обучения и воспитания), а также своеобразия динамики развития мальчиков и девочек. - Проведение в четвертом классе начальной школы (во взаимодействии с психологом) мероприятий по профилактике возможных трудностей адаптации детей к учебно-воспитательному процессу в основной школе. Иметь необходимые умения: · Реагировать на непосредственные по форме обращения детей к учителю и распознавать за ними серьезные личные проблемы. · Ставить различные виды учебных задач (учебно-познавательных, учебно-практических, учебно-игровых) и организовывать их решение (в индивидуальной или групповой форме) в соответствии с уровнем познавательного и личностного развития детей младшего возраста, сохраняя при этом баланс предметной и

метапредметной составляющей их содержания. · Во взаимодействии с родителями (законными представителями), другими педагогическими работниками и психологами проектировать и корректировать индивидуальную образовательную траекторию обучающегося в соответствии с задачами достижения всех видов образовательных результатов (предметных, метапредметных и личностных), выходящими за рамки программы начального общего образования. Знать: · основные и актуальные для современной системы образования теории обучения, воспитания и развития детей младшего школьного возраста; · Содержание примерных основных образовательных программ; · дидактические основы, используемые в учебно-воспитательном процессе образовательных технологий; · заложенных в содержании используемых в начальной школе учебных задач, обобщенных способов деятельности и системы знаний о природе, обществе, человеке, технологиях; · особенности региональных условий, в которых реализуется используемая основная образовательная программа начального общего образования. Профессиональный стандарт учителя дополнен новыми компетенциями, одна из которых - это преподавание русского языка учащимся, для которых он не является родным. Этот вопрос не новый для наших педагогов, так как мы живем в условиях многонациональной стране. И нам предстоит создать условия для адаптации и интеграции этих детей, осуществить индивидуальный подход в выборе форм, методов обучения и форм получения образования, создать условия для устранения пробелов знаний. С чего же начать школьному учителю, как создать комфортные условия учащимся, чтобы они овладели русским языком? Прежде всего, для успешного обучения необходимо: - определить уровень владения языком; - создать в классе комфортные условия; - найти индивидуальный подход к каждому учащемуся: - сформировать у учащихся интерес к изучению языка и положительную мотивацию. У детей-мигрантов есть одна особенность, которую необходимо обязательно учитывать учителю: закономерности русского языка они воспринимают через призму родного и переносят явления родного языка в русскую речь, что часто и приводит к ошибкам. Такой перенос называется интерференцией. Задача учителя - преодолеть влияние родного языка, предупредить интерференционные ошибки в русской речи. Но для этого самому учителю надо "видеть" языковой материал глазами нерусского ребенка. В нашей школе на 1 ступени обучения обучается 272 учащихся из них 63 учащихся – это дети мигрантов, что составляет 24% обучающихся в начальной школе. Мы ставим перед собой цель: - создать условий для «мягкого» включения детей в процесс обучения, - скорректировать имеющиеся и сформировать новые знания в области русского языка, а также учить видам речевой деятельности (аудированию, чтению, говорению, письму), снятие интерференции в речи. При этом ставим следующие задачи: · приучать слух детей к звукам, словам русской

речи; · создавать у детей запас наиболее употребительных русских слов, вырабатывать умение пользоваться этим минимумом в разговорной речи; · научить строить элементарные фразы на русском языке, употреблять слова в правильной грамматической форме. Выделяем 3 уровня владения русским языком: средний, слабый, нулевой. Средний уровень: дети допускают ошибки в ударении и интонационном оформлении, присутствует акцент, лексическая и грамматическая интерференция. Учащиеся могут ответить на поставленный вопрос. Слабый уровень: с трудом понимают русскую речь, говорят только на определенные темы (о себе, семье, магазин, транспорт), лексический запас их ограничен, присутствует сильный акцент, мешающий нормальному общению с учителем и другими учениками, сильная лексическая и грамматическая интерференция из-за влияния родного языка, замедленный темп речи. Нулевой уровень: вообще не говорят по-русски, не понимают слов учителя. С такими учащимися мы общаемся с помощью мимики и жестов. С первых дней обучения в школе учителя стараются пробудить интерес к русскому языку, вырабатывают чутье к языку, психологически готовим к дальнейшей работе. Работа в классе на уроке – вначале – коллективная. Достоинство этой формы состоит в том, что она значительно увеличивает объем речевой деятельности на уроках: ведь хоровые ответы помогают преодолевать боязнь допустить ошибку, а это самое главное в работе с такими учениками. Они помогут создать у детей запас наиболее употребительных русских слов и фраз для использования их в разговорной речи. Садим детей за парты: русский – не русский. Работа в парах помогает исправлять речевые ошибки путем составления диалога по заданной теме, ребята оказывают друг другу помощь, индивидуальная работа – выработка фонематического слуха, работа по цепочке- используем при отработке техники чтения, составление рассказов, пересказы. Немаловажная работа проводится и во внеклассной работе

Білім мазмұнын жаңарту аясында математика пәнін оқыту

ҚАНАЛИЕВА ГҮЛСЕЗІМ ҚУАНЫШБАЙҚЫЗЫ

Ақтөбе қаласы, "Благодар орта мектебі" КММ.

Математика пәні мұғалімі

Оқушыларға математика білімінің қыр-сырын жетік таныту, қабілеттерін шыңдау, кез-келген ортада өзін еркін ұстауға, Қазақстан Республикасының азаматы деген атқа лайық болатындай етіп тәрбиелеу – біздің міндетіміз болмақ. Осы орайда оқушылардың білім деңгейін арттыру – маңызды іс. Бұл мәселе көптеген жылдар бойы қарастырылып келе жатыр. Математиканың қиындығына, күрделілігіне қарамастан, болашақ ұрпақты осы пәнге қызықтыру, білім деңгейін көтеру біз үшін орасан зор жауапкершілікті қажет ететін оқыту әдісі болуы тиіс.

Ұстаздың әрбір қылығы оқушыға әсер қалдырып, оның ары қарай жетілуіне ықпал ететіні бәрімізге белгілі. Мұғалім – оқушы атаулыға үлгі болатын өмірінің сан алуан жолынан адаспай өтуде оған бағыт беріп, жөн сілтеуші, баланы адамгершілікке, еңбек сүйгіштікке, адалдыққа және басқа да сол сияқты ізгі қасиеттерге баулитын жан.

Қазіргі заманымызда оқушының білім деңгейін көтеру мәселесі ең басты мәселелердің бірі болып отыр. Оқушының білім деңгейін көтерудегі басты тұлға – ұстаз екені бәрімізге белгілі.

Оқушының білім деңгейін көтеру дегеніміз – оқушыны жан-жақты тәрбиелеп, ғылым негіздерінен берік білім беру, болашақ қоғамға пайдалы қызмет ететін азамат етіп шығару. Оқушының бойындағы білімін ары қарай тереңдетіп, жетілдіре түсу.

Оқушының білім деңгейін көтерудегі мұғалімнің іс-әрекеті деген не?- деген сұраққа жауап іздеп көрейік.

Ғылыми-педагогикалық және психологиялық әдебиеттерді зерттеу барысында біз ең алдымен «іс-әрекет» дегеніміз не деген сұраққа жауап іздедік. Оқушылардың білім деңгейін арттырудағы мұғалімнің іс-әрекеті дегеніміз – оқушының білімін жетілдірудегі, түрлі қажеттерді өтеуге байланысты белгілі мақсатқа жетуге бағытталған процессті айтамыз. Яғни мұғалімнің сабақ үстінде оқушыға білім беру мақсатымен жүргізілетін жұмыс түрлері. Оқушылардың білім деңгейін арттырудың жолдарына тоқтала кетейік.

Ауызша есептеуге үйрету тәсілдері.

5 сынып математикасын оқыту үрдісінде есепті шығара білу шеберлігін қалыптастыру, жетілдіру және дамытудың шешуші бағыттарына тоқталайық.

1. Есеп шығаруға үйрету – математиканы оқытудағы ең қиын әрі күрделі мәселелердің бірі. Бұл балалардың шама-шарқына, психологиялық жас ерекшелігіне сәйкес салыстыру, жан-жақты талдау жасау, қарама-қарсы қою. Жалпылау, түрлендіру, зерттеу, әр алуан категорияларға біріктіру, қорытындылау, абстракциялау сияқты түрліше меңгеруіне байланысты бірдей дәрежеде орындала бермейді.

2. Балалардың топтық, өзіндік ерекшеліктері қабілет деңгейлерінің әр түрлілігіне байланысты, олардың бәрінен де бір тарақтың жүзінен шыққандай есепті шығара білуге біркелкі үйренеді деуге болмайды.

3. Есеп шығаруға үйрету алғашқы сабақтардың өзінде-ақ басталып, сынып ілгерілген сайын бірте-бірте сәйкес шеберлік те қалыптаса бастайды.

Ауызша есептеуге үйрету бастауыш сыныптан басталатыны бәрімізге мәлім. Ол уақыт үнемдеу тұрғысынан тиімді. Бір ғана мысалдың нәтижесін бірнеше тәсілмен есептегенде берілетін түсіндірмелер, аралық нәтижелердің қалай шығатыны, ақтық нәтижеде не болатыны ауызша айтылады да, оларды жазуға уақыт жұмсалмайды. Оған қоса қай тәсілді қолдану оқушының өз еркінде болғанымен, олардың барынша тиімдісін іріктеп алуды үйретуге де мүмкіндік мол.

Математика сабағында ауызша есептеу дағдыларын қалыптастыру жұмыстарын жүргізудің маңызы зор. Сабақта оқушылардың ойлау қабілетін дамыту үшін есеп шығарғанда орындайтын амалдарды ойша шешіп алуды дағдыландырған жөн.

5 сыныпта математиканы оқыту тек математикалық білімді берумен шектелмейді. Бұл пән оқушылардың логикалық ойлауын дамытуда маңызы өте зор. Оқушылардың ойлау процесінің нақтылығын, тереңдігін анықтау үшін олардың белсенді іс-әрекетімен бірге өз бетінше жұмысын ұйымдастыру керек.

Оқушылардың сабақта өздігінен орындайтын жұмыстарын тиімді ұйымдастыру үшін математика кабинеттерінде дидактикалық материалды, үлестірмелі материалдар, баспа негіздегі дәптерлер, тағы басқа оқу құралдары жинастырылуы қажет. Дегенмен оқушыларға оқулықпен жұмыс істеуді үйретудің орны ерекше. Барлық ғылыми-техникалық білімнің көзі – кітапқа, оның ішінде оқулыққа оқушылардың сүйіспеншілігі мен құрметін арттыру, олармен өздігінен жұмыс істеуді үйрету мұғалімнің басты міндетінің бірі. Әр сынып оқулықтары қажетіне орай орындалуға тиісті жаттығулармен, есептермен, практикалық тапсырмалармен, суреттермен қамтамасыз етілген. Өздігінен жұмыс істеуді оқушылардың сабақ үстіндегі қызметіне енгізу сабақтың құрылымына да, элементтеріне де әсерін тигізеді.

Балалардың сабақта өз бетімен орындаған жұмысы сыныпта қандай формада болса да ескерілуі тиіс. Мұғалім тапсырманың орындалуын қарап шығуға уақыт бөлуі және өз бағасын айтып, жақсы жұмыстарды атап көрсетіп, қатесін табуға көмектесуі тиіс.

Мектеп оқушыларының өз бетінше жұмыстарын ұйымдастырудың басты формасы – жұмыстарды орындау, ептілік, іскерлік, шеберлік дағдысын дамыту. Бұл үшін төмендегідей тиісті талаптарды орындауға тура келеді:

1. Өз бетінше істелетін кез-келген жұмыстың нақты мақсаты болу керек. Әрбір оқушы жұмыстың орындалу тәртібін жетік білу керек.
2. Өз бетінше жұмыс оқушылардың бойындағы танымдық қабілетін, творчестволық ойлау жүйесін қалыптастыруға мүмкіндік береді.
3. Жұмыстың мазмұны оқушының қызығуын, талпынысын оята білуі тиіс. Яғни оның тілегі жұмыстың соңына дейін бәсендемейтіндей болуы керек.
4. Өз бетінше жұмысты оқушылар еңбек дағдылары мен әдістерін жетік игеріп түсетіндей етіп ұйымдастыру қажет.

Қорыта келгенде, оқушылардың өз бетімен орындайтын жұмыстары: карточкалар, өздік жұмыстар, есептер шығарту, кестелер толтыру арқылы жүзеге асады. Тоқсандық бақылау, өздік 5-10 минуттық бақылау жұмыстары жүргізіледі.

Көрнекі түрде оқыту – оқушылардың тиісті бақылауларына сүйеніп оқыту, бірақ көрнекі оқыту дегенді тек көрнекі құралдарды пайдаланып отыру деп түсінбеу керек. Көрнекілік әдісімен оқу – оқушыларды өз бетінше байқауға үйретуге негізделеді. Себебі қандай нәрсені болса да қабылдағанда сезім мүшелеріміз неғұрлым көбірек қатынасса зат және құбылыс жөніндегі қабылданбаған ұғым, түсінік есіңізге соғұрлым берік, тиянақты есте сақталады.

Сондықтан сабақта көзбен көру, дыбыс органымен айту, қолмен жазу, тағы басқа сезім мүшелерінің белсенді қатысуы тиіс. Көрнекілікті қолдану оқушылардың білім сапасын арттырады, көрнекі құралды пайдалана отырып, мұғалімнің жетегімен, оқушылар өздігінен оңай қорытындылар жасай алады. Көрнекі құралдар арқылы балалар амалдың идеясын да түсінетін болады, мысалы, тәрелкедегі сүтті жалап жатқан екі мысыққа үшінші бір мысық жүгіріп келе жатқанын көргенде, бала барлығы неше мысық деген сұрауға жауап беру үшін, 2+1 керек деген ой келеді.

Көрнекілік математика сабағында білім көзі ретінде қолданылған, ол елеулі мәселеде берілетін білімдерді нақтылау мақсатында көрнекі құралдар да түрлі тәсілдермен қолданылады.

Оқушылар сабақта, ойын үстінде, ойлау, өлшеу, есептеу, табу, зерттеу жұмыстарымен шұғылданады. Оларды ұштап, жетілдіріп отыру мұғалімнің міндеті деп білеміз. Бастауыш сыныптарда математика пәнін оқытуда баланың ой-өрісін дамытып, бағдарламада өтілген негізгі материалдарды практикада қолдана білуіне, оқушылардың сабаққа деген ынта-ықыласын арттыруына, өткен материалды өз мәнінде толық игеруіне мүмкіндік жасайтын тәсілдердің ішінде дидактикалық ойынның мәні зор. Сабақта өтілген материалға сәйкес дұрыс жүргізілген дидактикалық ойындар оқушылардың сабаққа

қызығушылығын, белсенділігін арттырып, тақырыпты дұрыс меңгеруіне ықпал тигізеді.

Біліктілікті арттыру бағдарламасының негізгі мазмұнындағы модульдер:

1. Білім беру мен білім алудағы жаңа тәсілдер.
2. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету.
3. Білім беру үшін бағалау және оқуды бағалау.
4. Білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану.
5. Талантты және дарынды балаларды оқыту.
6. Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес білім беру және оқыту.
7. Білім берудегі басқару және көшбасшылық.

Математика – ұлы ғылым, адам ақылының ең бір асыл қабілеттерінің тамаша жемісі. Шәкірттерді білім нәрімен сусындататын, өмірдің асулары мен шыңдарына қажымай-талмай шығуына алғашқы жол нұсқаушысы – ұстазы. Ахмет Байтұрсыновтың «Ұстаз үздіксіз ізденгенде ғана, шәкірт жанына нұр құя алады», – деген сөзі ізденімпаз, жаңаша ұстаздарға арналғандай. Мұны әрбір мұғалім жадында сақтауы тиіс .

№ G00059 25.10.2021 ж

Жаңартылған білім мазмұны - заман талабы

НАРБЕК БАЛЖАН ПОЛАТБЕКҚЫЗЫ

*Нұр-Сұлтан қаласы №51 мектеп-гимназиясының
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі*

Тәуелсіз елдің негізгі тірегі - білімді ұрпақ. Қазіргі таңда білімдінің алға түсіп, бәйгеден озып келетін заманы енді туды. Қазақтың кемел талантты ұлы ұстазы Ахмет Байтұрсынов: «Елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастау керке» - деген.

Қазақстан Республикасының білім беру реформаларының негізгі мақсаты-білім беру жүйесін жаңа экономикалық ортаға бейімдеу. Бұл тұрғыда тұңғыш Президент Н.Ә.Назарбаев еліміздің әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына қосылуы туралы міндет қойғаны мәлім. Білім беру жүйесін жетілдіру осы мақсатқа қол жеткізуде маңызды рөл атқарады. Болашақта өркениетті, дамыған елдер қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет.

Қазіргі ұстаздар алдындағы міндет: ғылым мен техниканың даму деңгейіне сәйкес оқушының білімі терең, іскер және ойлауға қабілетті, әлемдік стандарттар негізінде жұмыс істей алатын құзырлы тұлғаны қалыптастыру. Мұндай талапқа сай қызмет істеу үшін ұстаз үздіксіз ізденісте кәсіби білікті болуы тиіс.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының ең негізгі мақсаты-білім алушылардың оқу нәтижелерін жетілдіру болып табылады. Орта білім мазмұнын жаңартудың көптеген компоненттері, соның ішінде мұғалімдердің біліктілігін арттыру бағдарламасы осы мақсатқа бағытталған. Жаңартылған білім беру бағдарламасы – озық технологиялардың барлық қыр-сырларын білуге жетелейді.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» Стратегиясы-қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында: «Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек» деп баяндалды.

Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз дей келе, Елбасымыз «функционалдық сауаттылықты арттыруды» негізгі тапсырма етіп жүктейді. Функционалдық сауаттылық, кеңінен алғанда, білім берудің бірінші кезекте жалпы білім беруді көп жоспарлы адамзат қызметімен байланысын біріктіретін тұлғаның әлеуметтік бағдарлану тәсілі ретінде түсіндіріледі.

Қазіргі тез құбылмалы әлемде функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсенді қатысуына, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторлардың біріне айналууда.

Оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынас түбегейлі өзгерісті талап етеді. Функционалдық сауаттылықты меңгерген оқушы білімді өз бетімен игеріп, өз болжамдарына күмәнмен, сыни тұрғыдан қарайды.

Әлем, тіршілік, жаратылыс туралы өзінің түсінігін тереңдетіп, кеңейтуге ұмтылу мүмкіндігі ұлғаяды. Құрбы-құрдастарымен әлеуметтік байланыс жасайды. Белсенді түрде білім жинақтайды. Осының бәріне мұғалім көшбасшылық етіп, бағыт-бағдар беріп отырады.

Оқушы оқу үдерісіне мұғаліммен бірге араласып отырады. Тіпті өзінің және сыныптас достарының білімін бағалауда да өз үлесін қоса алады. Ол үшін бағалау критерийлеріне сүйене отырып, топпен, жұппен немесе жеке жауап берген балалардың еңбегін формативті бағалау оқушының әрі қарай ынталанып оқуы үшін үлкен ықпал етеді.

Мектеп тәжірибесінде табысты қолдануға ықпал ететін әдістемелік сипаттағы бірқатар жалпы ұсыныстардан тұратын бағдарламаның жеті модулі: оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер; сыни тұрғыдан ойлауға үйреті; оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау; оқытуда ақпараттық коммуникациялық технологияларды пайдалану; оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес оқыту және оқу; оқытудағы басқару және көшбасшылық болып келеді.

Сондықтан бүгінгі өскелең ұрпақтың үлкен өмірге білек сыбанып, белсене араласа алатын қабілетін көтеріп, танып білу заман талабы. Олай болса оқушы бойына адамгершіліктің асыл қасиетін сіңіру, сапалы білім беріп, оның болашағын, жеке басын сыйлау біздің бірінші міндетіміз.

МАЗМҰНЫ

- *КАСЫМОВА АРДАК ТАЛГАТБЕКОВНА*
- *ЛЕПЕС АЛМАГУЛ АБДУЛЛАКЫЗЫ*
- *ӘБІШ ГҮЛНҰР БЕРІКЖАНҚЫЗЫ*
- *БЕКЕНОВА ЗАМЗАГУЛ НИКОЛАЕВНА*
- *КАМАЛОВА ЗАГИРА УРЕСТЕМОВНА*
- *ҚАСЕНОВА МАРЖАБИКЕ САЛИҚАҚЫЗЫ*
- *ЕРБОЛ АЙБОЛАТ*
- *ЖАКИЕВА МАРЬЯННА МАКСУТОВНА*
- *ТЕМИРЖАНОВА МАЙДАШ КАИРЖАНОВНА*
- *БИСЕНБАЕВА ЭЛЬМИРА БИСЕНБАЕВНА*
- *ҚАНАЛИЕВА ГҮЛСЕЗІМ ҚУАНЫШБАЙҚЫЗЫ*
- *НАРБЕК БАЛЖАН ПОЛАТБЕКҚЫЗЫ*